Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Písemná práce k bakalářské zkoušce

Problematika vrcholového sportu v sociální práci

Studijní obor:

Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Anna Hogenová, CSc.

Vypracovala:

Nicole Stašová

2006

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma „Problematika vrcholového sportu v sociální práci“ jsem vypracovala samostatně a cituji v ní veškeré prameny, které jsem použila.

……..

V Praze dne 25. 7. 2006

Poděkování

Na tomto místě bych především ráda poděkovala své vedoucí práce Doc. PhDr. Anně Hogenové, CSc. za její odborné vedení a lidský přístup. Dále bych chtěla poděkovat Doc. PhDr. Mavridisové, CSc. za jazykovou korekturu textu. Také své rodině za jejich trpělivost a podporu. A v neposlední řadě Kryštofu Krýzlovi a Jiřímu Mužíkovi za poskytnutí rozhovoru a Joachimovi Perssonovi za pomoc při mapování sociální oblasti ve vrcholovém sportu v Dánsku.

Obsah:

1 ÚVOD 5

2 TEORETICKÁ ČÁST 6

2. 1 VYMEZENÍ POJMŮ 6
2. 1. 1 POJMY SPORT A VRCHOLOVÝ SPORTOVEC 6
2. 1. 2 POJMY SOCIÁLNÍ PRÁCE, PSYCHOLOGIE, FILOSOFIE, ETIKA, HERMENEUTIKA, KALOKAGATHIA A DOPING 8
2. 2 HISTORIE SPORTU A OLYMPIJSKÝCH HER 10
2. 2. 1 OBDOBÍ PŘED ANTICKÉ A ANTICKÉ 10
2. 2. 2 NOVODOBÉ OLYMPIJSKÉ HRY 12
2. 3 OLYMPIJSKÉ HRY A ARETÉ 13
2. 4 SPORT A PŘÍRODA 15
2. 5 PSYCHOLOGICKÝ, FILOSOFICKÝ A SOCIÁLNÍ VÝZNAM SPORTU 16
2. 5. 1 RŮZNÉ POHLEDY NA VÝZNAM A SMYSL SPORTOVÁNÍ 16
2. 5. 2 MÝTY A RITUÁLY VE SPORTU 18
2. 5. 3 POJETÍ POHYBU VE VÝCHODNÍCH FILOSOFIÍCH A STAROVĚKÉM ŘECKU 19
2. 6 HRDINA 20
2. 7 BĚH SE SEBOU 21
2. 8 ETIKA VE SPORTU 26
2. 8. 1 VRCHOLOVÝ SPORT, VÝKON A DOPING 28
2. 9 SOCIÁLNÍ PRÁCE A PSYCHOLOGIE VE VRCHOLOVÉM SPORTU 33

3 Praktická část 36

3. 1 CÍLE A METODY 36
3. 2 ROZHOVOR SE SJEZDOVÝM LYŽAŘEM 36
3. 3 ROZHOVOR S ATLETEM 39
3. 4 DISKUSE 44

4 ZÁVĚR 45

5 Soupis bibliografických citací 46

6 Přílohy .....

1 ÚVOD

Téma své bakalářské práce jsem si vybrala z mnoha důvodů. Jedním z nich byla moje dětská zkušenost v lyžařském týmu Ski Klub Špindl, kde jsem zažila, jaké to je mít úspěch i prohrávat, cítit se vyčerpaně, a přesto muset jít dál, dotknout se dna svých fyzických sil. Z tohoto období mi zůstalo několik přátel, kteří vytrvali a pokračovali v dráze vrcholového sportu. Vím, co všechno sportu museli obětovat, kolik zklamání a bolesti museli překonat, kolik času a dřiny tomu věnovat, kolikrát spadli hodně hluboko a kolik síly je stálo vyšplhat se zpátky nahoru. Bylo pro mě zajímavé podívat se při psaní této práce na vrcholový i rekreačně provozovaný sport a pohyb obecně z různých úhlů, klást si otázky a dostávat se pod povrch dění kolem sportu.

Dalším důvodem mého výběru byla snaha zproblematizovat tak často používaný a slýchaný pojem a tak obvyklou a tolika lidmi provozovanou činnost. Zajímal mě její počátek, původní smysl a příčiny ztráty tohoto smyslu. Mou snahou bylo zjistit, jak sociální práce může pomoci sportu a naopak, jak sportovní činnost může být nápomocna v sociální oblasti. Také jsem chtěla upozornit na problémy, které se v dnešním sportu, zvláště vrcholovém, vyskytují.

K mému rozhodnutí vybrat si toto téma přispěla také skutečnost, že vedoucí práce pro tuto oblast je paní docentka Hogenová, které si nesmírně vážím a obdivuji její práci.

Práce je členěna na část teoretickou, ve které se věnuji problematice sportu z mnoha pohledů, olympijským hrám, etice a v neposlední řadě také sociální práci a psychologii ve vrcholovém sportu. Praktickou část tvoří rozhovor se dvěma vrcholovými sportovci.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2. 1 Vymezení pojmů

2. 1. 1 Pojmy sport a vrcholový sportovec

Sport je podle názoru některých autorů fenoménem s nesmírně hlubokými kořeny, souvisejícím s náboženskými oslavami a rituály. Je to fenomén, jenž nás provází celý život. Původní význam tohoto slova byl v průběhu času překryt různými jinými významy. Sport v dnešní době někdy přestává mít souvislost se svým původním smyslem, stává se *„kšeftem, technologií výroby supermanů“*. Je potřeba samozřejmost sportu problematizovat (HOGENOVÁ, 1998, s. 4).

NEKOLA (2000, s. 5) k problematice sportu dodává: *„Sport je v dnešní době vnímán jako významný činitel ovlivňující nejen jeho vlastní aktéry, ale v podstatě celé široké spektrum společnosti. Sport je prokazatelně zdrojem zábavy, pro někoho i zdrojem obživy, je výhodným obchodním artiklem, právě tak jako prestižním činitelem na politické scéně.“*

Pojem sport vznikl ze slova „deportare“, kterým byla ve 12.století nazývána aristokratická štvanice zvěře – lov pro zábavu. Latinský kořen „port“ znamená „zanášet se“, „unášet se čím“, přenášet se do jiných stavů, či přinášet radost, být branou k radosti. V románských jazycích měl tento pojem význam bavit se. Ve Francii začali používat „désport“. Ve 14. století vzniká v Anglii zkrácená forma – sport (HOGENOVÁ, 1998).

Pojem sport je ve slovnících vysvětlován převážně jako tělesná cvičení či pohybová činnost, která je většinou prováděna organizovaně a zpravidla obsahuje soutěžní prvky (KLIMEŠ, 1981; TAUŠ a SKOTAL, 1944; Random House Webster's college dictionary, 1991; HARTL a HARTLOVÁ, 2000; Encyklopedie tělesné kultury, 1988).

TAUŠ a SKOTAL (1944, s. 757) ještě podotýkají: *„Slovo sport není nijak spřízněno s anglickým „spurt“ a nebo gotickým „spaurds“ (závodní dráha, závodiště). Filologové i sportovní pedagogové nabádají, aby se činil rozdíl mezi významy slova sport*

a tělesná výchova. Kdežto tělesnou výchovou je všechno, co slouží ke zdokonalení, zesílení těla, k tělesnému osvěžení, může být sportem každá hra, zábava, skýtající nejen tělesné osvěžení, ale i duševní rozptýlení.“

V Random House Webster's college dictionary (1991) se také píše, že sportovní činnost vyžaduje dovednost či fyzický výkon.

HARTL a HARTLOVÁ (2000, s. 558) dodávají: *„…sport se stal díky nárůstu volného času a masovým médiím globálním jevem sociálním, psychologickým i pedagogickým; je náhradou za autentické konflikty a prožitky…“.*

Encyklopedie tělesné kultury (1988) ještě doplňuje, že sport je součást tělesné kultury, jejíž obsah tvoří pravidly přesně vymezené činnosti osvojené v tréninkovém procesu a předváděné v soutěžích, kde sportovec usiluje o nejvyšší výkon. V Anglii od počátku 14. století znamenal sport zábavu pro vyšší společenské vrstvy. Na přelomu 18. a 19. století pak pod vlivem sociálně ekonomických změn a změn způsobu života získal svou dnešní podobu. Sport má své charakteristické a specifické projevy (sportovní výkon, trénink, soutěže, diváctví aj.) a také postavení a funkce ve vztahu k ostatním oblastem společenského života (politika, výchova, vzdělání, umění aj.). *„Sport se vyznačuje výrazným formativním působením (aktivní pěstování sportu ovlivňuje tělesný, psychický a sociální rozvoj jedince). Jádrem sportu je sféra aktivní sportovní činnosti, členící se na rekreační sport, výkonnostní sport a vrcholový sport. Každá z těchto oblastí plní specifické společenské funkce. Sport se významně podílí na uspokojování potřeb a zájmů jedince a sociálních skupin a současně soustřeďuje na sebe zájem širokých vrstev diváků a je prostředkem jejich kulturně výchovného ovlivňování“* (Encyklopedie tělesné kultury, 1988, s. 148).

Podle Encyklopedie tělesné kultury (1988) je rekreační sport dobrovolná zájmová činnost, která má blahodárný a preventivní vliv na zdraví člověka, udržuje a zvyšuje kondici, je to forma aktivního odpočinku, která osvěží tělo i ducha.

Výkonnostní sport je podle téhož pramene *„Provozování sportu s pravidelným a systematickým tréninkem a účastí v soutěžích nižšího stupně; nejrozšířenější a také společensky nejvýznamnější oblast sportu pro svou masovost a účinnost…“* (Encyklopedie tělesné kultury, 1988, s. 311).

Vrcholový sport je relativně samostatnou sportovní oblastí, která zabezpečuje reprezentaci státu a diváckou zábavu. Vyžaduje sportovcovo plné přizpůsobení náročnému a vyčerpávajícímu tréninku (Encyklopedie tělesné kultury,1988).

Vrcholový sportovec je v Encyklopedii tělesné kultury (1988, s. 307) popsán následujícím způsobem: *„…výkonnostně vyspělý nebo sportovně talentovaný jedinec, který je schopen na základě svých psychických, fyzických a morálně volních vlastností dlouhodobě a systematicky se připravovat k vrcholové sport. výkonnosti…“*.

RADVANSKÝ definoval vrcholového sportovce netradičním způsobem: *„…vrcholový sportovec je ten, o kterém platí, že je díky svým sportovním výsledkům dostatečně mediálně známý“* (cit. dle HNÍZDILA, 2000, s. 7).

2. 1. 2 Pojmy sociální práce, psychologie, filosofie, etika, hermeneutika, kalokagathia a doping

Sociální práce je jakákoli organizovaná služba nebo činnost zaměřená na zlepšení sociálních podmínek v komunitě (Random House Webster's college dictionary, 1991).

MATOUŠEK (2003, s. 213) popisuje sociální práci takto: *„Společenskovědní disciplína i oblast praktické činnosti, jejichž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů.“*

„Psychologie je věda zabývající se duševními jevy člověka, myšlením, způsobem myšlení; duševním rozpoložením, stavem“ (KLIMEŠ, 1981, s. 615). OLŠOVKÝ (2005, s. 172) o psychologii napsal, že je to *„…věda o duši…“*.

„Filosofie: nauka či univerzální věda hledající odpovědi na nejzákladnější problémy bytí, jsoucna, člověka a světa; zabývá se pravdou, svobodou, ptá se po základních předpokladech našeho myšlení a jednání, hledá smysl všeho (svého vlastního bytí i bytí vůbec), jde jí o pravdivý vhled do věcí a dějů; zvláštní forma kritického myšlení, otevírající člověku možnosti jak být a pobývat na světě…“ (OLŠOVSKÝ, 2005, s. 60).

Etika je považována za jednu z filosofických disciplín, nauku o mravnosti, o pravidlech mravního jednání a o mravních zásadách. Týká se hodnot, které se vztahují k lidskému jednání s ohledem na správnost a nesprávnost činů, na dobrotu a špatnost motivů a cílů. Je to věda o původu a vývoji lidského morálního vědomí, svědomí a jednání, zaměřující se na myšlení dobra. Ve svém pra-významu se etika vztahuje

k jsoucnu vcelku, k bytí. (KLIMEŠ, 1981; Random House Webster's college dictionary, 1991; HARTL a HARTLOVÁ, 2000; OLŠOVSKÝ, 2005).

HOGENOVÁ (1997) ještě dodává, že slovo „ethos“ znamená v řečtině zvyk a ten se vztahuje k tomu, co je pokládáno za dobré a zlé. Dobro a zlo jsou nejstarší pojmy etiky.

Hermeneutická metoda výkladu znamená rozjasňování, ukazování toho, co je původní, nejpodstatnější, nejhlubší. Někdy se uvádí vznik slova hermeneutika od řeckého boha jménem Hermes, který dovoloval lidem nahlédnout do života bohů na Olympu „rozhrnováním oblak.“ Úkolem hermeneutického přístupu je odkrývat to, co je podstatné a skryté pod poklopem samozřejmosti. Musíme mít však na paměti, že každý autor i každý čtenář vkládá do svého „roz-umění“ něco ze sebe (HOGENOVÁ, 1998).

Hermeneutika je věda interpretování, přičemž interpretace je akt vysvětlení, vhledu nebo porozumění (Random House Webster's college dictionary, 1991). Soudobá hermeneutika zdůrazňuje podle ANZENBACHERA: *„podmíněnost našeho porozumění, poznání a vědění před-věděním, resp. před-porozuměním, jež vyplývá z naší dějinnosti a určuje už náš jazyk“* (cit. dle KLIMEŠE, 1981, s. 256). Slovesný základ hermeneutiky je „hermeneuein“ = říkat, vyslovit.

Kalokagathia je *„starořecký ideál souladu sil tělesných i duševních“* (KLIMEŠ, 1981, s. 343), „*krása a dobro, harmonický ideál dokonalosti“* (HARTL a HARTLOVÁ, 2000, s. 249).

Pojem doping se ve slovnících vysvětluje jako používání nedovolených preparátů nebo chemických látek, které zvyšují výkonnost organismu. Zákaz dopingu přijaly v roce 1963 všechny mezinárodní sportovní federace. (KLIMEŠ, 1981; Encyklopedie tělesné kultury, 1988).

Random House Webster's college dictionary (1991) popisuje doping jako užití pro tělo cizí látky nebo užití přírodní fyziologické látky v nadměrném množství nebo její aplikace do těla nepřirozenými cestami s jediným záměrem – uměle zvýšit výkonnost v soutěži.

Někteří autoři považují za doping i povzbuzování jedince k vyššímu výkonu například sugescí (působení, zpravidla podmanivé, na něčí myšlení, cítění nebo vůli) (HARTL a HARTLOVÁ, 2000).

2. 2 Historie sportu a olympijských her

2. 2. 1 Období před antické a antické

Starověké olympijské se odehrávali v období antiky. Řecká antika měla i svou prehistorii a své předřecké kořeny, už v tomto období se pořádaly nejrůznější hry. Na Krétě i na jiných místech Mediteránu to byly především „taurobolie“, hry s býky, které byly součástí náboženského a královského kultu. HOGENOVÁ (1998) s nimi spojuje první projevy sportovních výkonů. Účastníci těchto her museli být mrštní v přeskocích býka, uměli skákat salta přes překážky. Býk v sobě nese význam počátku, jenž je zdrojem plodnosti všeho, všech tvarů, všech singularit. Sport je tedy oslavou počátku, oslavou plodnosti, jež byla pohanskými lidmi nalezena v býku.

Dalším typem her byly závod v běhu, hod diskem nebo oštěpem, pořádané při přátelských setkáních nebo společenských příležitostech. Pro tehdejší společnost vzájemné předvádění síly a obratnosti ukazovalo božské působení skrze konkrétní lidi, božskou přízeň lidem.

Existovaly tři nám známé možnosti oděvů účastníků her. První možností byl úsporný obřadní oděv, krétské ženy byly „nahoře bez“ a nosily zřasené sukně zdůrazňující jejich boky. Muži měli oděv, který připomíná dnešní plavky. Druhou možností – v historické době nejčastější – byla rituální nahota, člověk vstupoval bez zprostředkování do božského světa. Třetí možností byla zbroj.

Olympijské hry jsou spojovány s narozením Dia a jeho svárem s Kronem. Hry mají souvislost s přivítáním nového vládce Olympu – Dia. Proto se jmenují olympijské, i když se konaly stovky kilometrů jižně od Olympu. Existují však dva výklady vzniku her: podle prvního jsou pořádány na památku Diova vítězství nad Kronem, podle druhého se tak děje na památku poraženého. Možná je zde základ dnes používaného hesla: „Sláva vítězům, čest poraženým.“

Olympijské hry se konaly pravidelně vždy po čtyřech letech v srpnu nebo v září. Datum první olympiády bylo dodatečně stanoveno na rok 776 př. n. l. Řekové samotné

hry nazývali „Olympie“ a podle nich počítali letopočet, říkali například „ve druhém roce 45. olympiády“. Zprvu se olympijské hry konaly v jednom dni. V roce 468 př. n. l. byly 78. olympijské hry pořádány ve třech dnech. S oběťmi a slavnostmi trvaly hry 5 dní. Kromě sportovců na nich vystupovali také umělci, básníci, spisovatelé, filosofové a řečníci, kteří měli příležitost seznámit přítomné diváky se svými díly.

Období trojské války a předěl doby bronzové a železné, představuje temné období i pro olympijské hry, které byly v té době přerušeny. V 8. století př. n. l., což je již doba historická, Ifítos a Éliďané obnovili hry („1. olympiáda“). Lidé již zapomněli původní průběh her, a tak byly vytvořeny nové disciplíny, jiné byly naopak zrušeny z důvodu rituální nepotřebnosti. Byla zavedena odměna za běh a prvním historickým olympijským vítězem se stal Éliďan Koroibos.

Po dobu konání mužských a chlapeckých her neměly ženy do Olympie přístup. Pokud by některá žena tento zákaz porušila, měli Éliďané ustanovení, podle kterého ji měli svrhnout ze skály. Ženy a dívky měly v Olympii své vlastní hry, které „založila“ Hippodameia, děkovala jimi Héře za svůj sňatek s Pelopem. Závod, což byl běh dívek, se též odehrával na olympijském stadionu. Ten byl však pro tento účel zmenšen na šestinu.

Antickým účastníkům olympijských her byla věnována všestranná péče. Jejich tělesná příprava byla důkladně propracovaná. Byli pod dohledem „profesionálních“ trenérů a lékařů. Tréninkový program zahrnoval také regeneraci. Důležitou roli v životě sportovců hrála strava, která byla velmi pestrá a bohatá na ovoce, zeleninu, mléčné výrobky a na zdroje živočišných bílkovin, ty pak byly specializované podle druhu sportu. Vepřové maso bylo určeno pro zápasníky. Boxerům bylo zase doporučováno maso volů, skokanům kozí a atleti jedli maso drůbeží. Vycházelo se z vlastností pojídaných zvířat, které měly přejít na závodníka. Antičtí sportovci i jejich trenéři věřili, že například pojídáním masa z vola závodníci získají jeho sílu nebo že na skokana přejdou skokanské schopnosti kozy.

Jedním z možných mezníků konce antiky je vláda východořímského císaře Theodosia Flavia, který v roce 391 n. l. vydal dekret zakazující všechny pohanské kulty. Olympijské hry se konaly naposledy v roce 393.

2. 2. 2 Novodobé olympijské hry

Období bez olympijských her trvalo mnoho staletí. S myšlenkou jejich obnovení přišel francouzský baron Pierre de Coubertin, který svůj návrh v roce 1892 přednesl na pařížské Sorbonně. Ve znovuzrození posvátných olympijských her hlavně viděl přínos v učení se šlechetnosti a mravní čistotě v rámci procesu zdokonalování člověka. Zdůrazňoval příznivý vliv tělesné výchovy na rozvoj osobnosti. Chtěl ovlivnit výchovu mladé generace v duchu antického ideálu kalokagathia. Coubertin v tomto projektu také vytyčil základní zásady novodobých olympijských her: mezidobí čtyř let, moderní ráz soutěží, vyloučení žactva z účasti, jmenování Mezinárodního olympijského výboru (MOV), který bude stálý a trvalý ve svém složení. Mezi členy MOV se objevil i český středoškolský profesor Jiří Stanislav Guth-Jarkovský. Mezinárodní kongres podpořil požadavek obnovit soutěž, která by se konala v duchu antických olympijských her, stalo se tak 16. června 1894. Coubertin také ustanovil základní principy olympijského hnutí: princip přátelství a míru mezi národy, zákaz jakékoli politické, náboženské nebo rasové diskriminace a zásadu fair play. První obnovené olympijské hry se konaly v roce 1896 v řeckých Aténách. Účastníky zde byli pouze muži. Historicky první soutěží novodobých her se stal běh na 100 metrů. Prvním vítězem se stal 27letý americký trojskokan James Connoly. O čtyři roky později se konaly olympijské hry v Paříži. Poprvé v olympijské historii se soutěží zúčastnily také ženy. První vítězkou se stala Charlotte Cooperová z Velké Británie, která vyhrála tenisový turnaj.

První zimní olympijské hry se konaly v roce 1924 v Chamonix. Původně probíhaly jako Týden zimních sportů pod patronací Mezinárodního olympijského výboru. V roce 1925 na VIII. olympijském kongresu v Praze byl přijat návrh Josefa Rösslera-Ořovského, aby byl tento „týden“ se zpětnou platností uznán za I. zimní olympijské hry. Soutěžilo zde 281 mužů a 13 žen ze 16 států v pěti soutěžních disciplínách: jízda na bobech, krasobruslení, lední hokej, lyžování a rychlobruslení.

Rok 1994 byl Organizací spojených národů vyhlášen rokem míru a olympijských ideálů. OSN na návrh MOV přijala v roce 1995 rozhodnutí O budování mírového a lepšího světa prostřednictvím sportu, které zavazuje členské státy dodržovat po dobu konání olympijských her mír. Mezi symboly olympijských her nové doby patří olympijská vlajka, kterou navrhl Pierre de Coubertin. Na olympijských hrách vlaje od roku 1920. Pět do sebe zapadajících kruhů představuje pět kontinentů, jejichž

sportovci se utkávají jako rovný s rovným – modrá (Evropa), černá (Afrika), červená (Amerika), žlutá (Asie), zelená (Austrálie). Olympijský oheň se zapaluje na památku antických her od roku 1928. Od roku 1936 jej z Řecka běžci přinášejí do místa konání olympiády.

2. 3 Olympijské hry a ARETÉ

PAUSANIÁS říká: *„Mnoho jiného lze spatřit mezi Řeky a také uslyšet, co si vskutku zasluhuje obdivu, avšak při mystériích Eleusínských a olympijském závodu je nejvíce přítomna boží péče“* (cit. dle HOGENOVÉ, 1998, s. 6).

Olympijské hry měly posvátný charakter, posvátný smysl. Tento smysl, jak uvádí HOGENOVÁ (1998; 2001), se nazývá „ARETÉ“, je to život v Celku. Celek se nedá změřit, není ohraničený, není věcí, může se pouze zpřítomnit, a to jen v případě jeho vzniku nebo zániku. To je podstatou posvátných olympijských her. *„Zde se zpřítomňuje celek rituálně pojatým tělesným a duchovním výkonem, a tím je kompetice těch nejlepších ze všech nejlepších. Tak se uctívá celek, jemuž staří Řekové říkali Hieros Gamos (Posvátná svatba Země a Nebes)“* (HOGENOVÁ, 2001, s. 54). Je důležité nejen Celek nahlédnout, ale hlavně prožít tělesně i bytostně. Celek je potřeba v nás samých i v druhých probouzet, nelze ho dodávat v hotovosti. Probouzet znamená tázat se otázkami, jež námi zatřesou, nechají nás v údivu. Pasivní a aktivní syntézou již vstřebaných informací v sobě máme vytvořeny filtry, přes které vše nové filtrujeme. Otázky v těchto filtrech vytvoří „větší otvory“, učiní je prostupnějšími, zviditelní pozadí, vyvolají prožívání počátku a skrytého horizontu. Olympijské hry vyvolávají platnost pozadí, na němž se pomocí kompetice těl a duší ukáže nový smysl, božské nevýslovno. ARETÉ je základní ideou filosofie starověkých olympijských her. ARETÉ znamená pro každého z nás něco jiného. Pro někoho je to stát na stupni vítězů, pro dalšího dokončit školu nebo se znova naučit chodit po havárii, a to proto, že každý máme jiný Telos (účel). *„ARETÉ je výbornost, výtečnost připadající každému v jeho vlastním ozvláštnění a jinakosti“* (HOGENOVÁ, 2001, s. 25). Tuto nejvyšší dokonalost, ARETÉ, zažívá sportovec na stupni vítězů, i když tento svůj prožitek pravděpodobně takto nenazývá. Ale ani prohra, bolest, nezdar nejsou pouze negativní, v důsledku své zápornosti také otvírají cestu k přesahu. Prohra způsobuje ztrátu akceptovaného smyslu,

zároveň však tento velký otřes umožňuje najít pozadí a smysl ještě hlubší, důkladnější, podstatnější. Je to možnost začít znovu. Umět prohrávat znamená umět se vždy znovu a znovu rodit. Prohra má očistnou funkci. Sportovec účastnící se olympijských her podstupuje velké riziko, že se ztrapní, že bude zcela zlomen před zraky celého světa. Vystaven tomuto riziku prožívá jednotu se svou podstatou, vstupuje do vlastní skutečnosti, žije plně, patří mu jeho vlastní zvláštnost. Zároveň vydáním se všanc, položením se do maximálního risku, dává sportovec sám sebe jako dar, jako oběť. Olympijské hry jsou rituálem s mnoha svědky, jimiž jsou diváci. Závody bez diváků by ztratily smysl. V naplnění ARETÉ nám brání neukončitelná chtivost a žádostivost.

U antických filosofů, jako jsou například Aristoteles, Sokrates, Platon atd., je duše nesmrtelná, protože v duši je pohyb. Duše pohyb způsobuje, proto je pro ně pohyb nejdůležitější vlastností, je nutné se o něj starat a pečovat. *„Pohyb nese svět. Pohybem se zjevuje a otvírá svět. Lidský pohyb se nedá redukovat pouze na pohyb těla, patří sem i myšlenka, cítění, vůle – zkrátka celý život od narození po smrt“* (HOGENOVÁ, 1997, s. 6, 8, 10). Starat se o lidský pohyb znamená něco jiného než to, co známe z fitcenter a televizních rozcviček. V dnešní době zapomínáme při starání se o náš pohyb sami na sebe v důsledku požadování výkonu. Výchova těla by se měla stát i výchovou duše. Pohybem a překonáváním své tělesnosti se osvobozujeme, vyprazdňujeme, očišťujeme.

S tím také souvisí symbol olympijských her, kterým je oheň. Oheň je světlo, je čistý a spravedlivý, dává nám vyváženost. V ohni vše spravedlivě shoří. Ve středověku říkali, že oheň symbolizuje: jedno – celek (Unum), pravdu (Verum), dobro (Bonum) a krásu (Pulchrum). Oheň také symbolizuje svobodu.

Závodníci jsou osvobozeni od všech předsudků, není podstatné odkud jsou, jakou mají barvu pleti, záleží na jejich výkonu, nejde ovšem pouze o výkon tělesný, ale o výkon celého člověka, protože každý sportovec vsazuje svou osobnost do možnosti nepotvrzení toho, o čem je přesvědčen. Může nevyhrát, dokonce je tato možnost velmi reálná, a přesto nasazuje vlastní sebejistotu. Důležitá je individualita jednotlivých závodníků, kterou každý rozvine do svých vlastních maxim. Jejich činy a výkony jsou originální, neopakovatelné, mají hodnotu nezničitelnosti. Zde nevítězí zvyk, banalita, nespravedlnost, trh v té nejhrubší podobě, jde o prolnutí opravdovosti do obyčejného života.

Boj na olympijských hrách je vždy bojem až ze dna toho, kdo jej podstupuje, on „nehraje“, pro něj je to opravdové, autentické, bytostné. Vítěz se zde nepotřebuje honosit vnějšími znaky, jako je bohatství, politická moc, či vnější krása, za něho mluví jeho

vlastní výkon. To vše také diváka „vytrhne“ z jeho každodennosti, dá mu možnost prožít autentický zážitek. Proto je důležité starat se o morální čistotu olympijský her a jejich posvátný charakter, ekonomický rozměr je až přídavný. Olympijské hry jsou něčím trvalým v historii lidstva, je to součást kulturního základu. Jsou dnes jediným svého druhu náboženským prostředkem pro široké masy, které zde mohou zažít zjevení Celku. Olympijské hry byly v antické době věnovány bohům na Olympu, tam je totiž podle pradávných představ počátek všeho.

V olympijských hrách jde o tělesný pohyb v harmonii s duševní složkou. Pohyb myšlenek je zde odhalován skrze pohyb tělesný, skrze vůli po vítězství, po jednotě s Celkem, který všechno přesahuje. Je to návrat do jednoty, návrat k bohům na Olympu, návrat někam, kde se nezávidí, kde je vše dobré a laskavé, jde o čistotu úmyslu. Proto také jen ten nejlepší může zapálit posvátný olympijský oheň k poctě bohů. Bohové totiž nepřijmou výraz úcty od kohokoli, jen od toho, kdo je jim podobný.

2. 4 Sport a příroda

Podle názoru TOHTA vyžaduje sport specifickou formu mužského chování. Být vítězem, být nejsilnějším, nejrychlejším nebo nejlepším je snaha stát se „vůdcem smečky“, v biologii je to tzv. alfa samec. Projevem dominance alfa samce je u některých zvířat výraznější barva peří, větší velikost paroží atd. V přírodě má alfa samec nárok na všechny samice ve smečce, může konzumovat více potravy a rozdělovat ji mezi ostatní členy. Má moc nad ostatními. Sociobiologické studie o chování dominantních samců ukázala, že samec, stane-li se alfa samcem, začne vylučovat více serotoninu. Serotonin je hormon, který u samců způsobuje dominantní chování. Tato změna chování byla také pozorována u sportovců, manažerů či majitelů firem. Je dokázáno, že sekrece serotoninu u těchto mužů je vyšší než u tzv. poražených či podřízených. TOHT dodává: *„Sport je tedy biologická potřeba vyniknout s nárokem na, řekněme cynicky, ženy a zdroje“* (cit. dle HOGENOVÉ, 1998, s.18).

Podle názoru HOGENOVÉ (2001) je sportování v přírodě velmi důležité, protože člověk je v přírodě otevřen tomu, co je za horizontem, tím, že překonává vlastní fyzické a duševní hranice. Svou hranici poznáme pouze, pokud ji překročíme. Řízenému pohybu v přírodě patří plnost, neopakovatelnost, autenticita a kreativita prožitku. Důležité je také,

jak říká HOGENOVÁ (2001, s. 11): *„žít z vlastního základu, tj. z vlastního pramene, svobodně*."

V dnešním světě je to velmi těžké, zvláště pak ve vrcholovém sportu, kde sportovec musí poslouchat svého trenéra a většinou ještě sponzory. Jeho život je řízen druhými lidmi a podřízen výkonu, což si mnohdy, podle mého názoru, ani neuvědomuje.

Pohyb v přírodě nás nutí být u sebe. Příroda nám klade překážky, které nám dávají možnost překonat sami sebe. Abychom dosáhli života z vlastního pramene, musíme pečovat o duši, tím směřujeme k vyššímu cíli, hledáme smysl, naše úsilí není rozplizlé.

O hledání smyslu péčí o duši již mluvil Sokrates, šlo mu o vykřesání smyslu naprosto svobodného, opravdového, odvážného. Žít z vlastního pramene také znamená nalézt si míru, a to svým jednáním. Člověk se musí rozhodovat, volit, konat, nést odpovědnost. Míra zde znamená vyváženost a můžeme jí dosáhnout správným pohybem.

2. 5 Psychologický, filosofický a sociální význam sportu

2. 5. 1 Různé pohledy na význam a smysl sportování

Psychologie jako věda analytická si klade za cíl vysvětlování a porozumění lidskému chování. Pro účely této práce je důležité pochopit souvislosti mezi psychikou a sportem a zjistit příčiny sportování.

Někteří autoři a lékaři přičítají sportování potřebě pohybu a výkonu. NEKOLA (2000) spojuje sport s určitou životní orientací, životním stylem, specifickým etickým a estetickým názorem. Pohledy psychologů se v této oblasti značně liší. Například ŘÍČAN vyslovuje názor, že potěšení z tréninku („dát si do těla") je vlastně masochistický prvek, protože jde o slast z utrpení. CZIKSZEMIHALYI zase považuje sport za obohacení života, za jeden ze zdrojů zážitků plynutí (flow), které jsou zdrojem radosti a štěstí. Podle názoru HOŠKA se člověk sportem snaží o přesah ze všednosti a o únik před nudou, člověk i v dospělosti má znaky mláděte (hravost). Toto vše má podíl na účasti v řadě sportovních aktivit a vysvětluje to vznik stále nových sportů. Extrémní sporty, jako např. sky surfing, bungee dumping, vznikly na základě touhy postmoderního člověka po prožitku. Moderní psychologie definovala osobnostní „sensation seeking" (hledání vzrušení) a ve zvýšené míře tento znak prokázala u sportovců v některých sportech. KOTRBA zmiňuje důležitou otázku, jestli je opravdu sport pro profesionálního

sportovce něco zvláštního, jedinečného, jestli pro něj představuje přesah ze všednosti, když trénuje a dře každý den (cit. dle HOGENOVÉ, 1998). Myslím si, že možná neprožívá každý trénink či rekreační sportování jako přesah, jako vybočení z každodenního života, ale samotný závod je pro něj něco výjimečného, co ho přenese za hranici všednosti. Už jen podle slov KOTRBY: *„Vítěz např. v běhu na 100 m překážek ve chvíli vítězství zapomíná, že překážky byly umělé a že se běželo jen 100 m“* (cit. dle HOGENOVÉ, 1998, s. 88).

HOGENOVÁ (1998) nazývá sport dialogem mezi tělem sportovce a „tělem Země – Gai“. Země se svými čtyřmi živly vyzývá k překonání, k dialogu, klade otázky, provokuje. Příkladem může být skála, která láká ke zdolání, klade sportovci otázky a odpovědí je snaha horolezce na skálu vylézt. Porozumět výzvám znamená otevřít se jim, otevřít se působení jejich horizontů, jejich pozadí. K tomu je potřeba „být u sebe“, nežít v rozptýlenosti. Sportovec vstupuje do dialogu se Zemí ve všech čtyřech živlech – během překonává vzdálenost Země, ve skocích, hodech a vrzích zdolává živel vzduchu, plaváním vodní živel a konečně oheň sportovní vášně překonává v zápasech, v bojích, v hrách apod. Závodník také vstupuje do dialogu se svými soupeři, zde se objevuje prvek zrcadlení. Každý účastník závodu ve svém úsilí doběhnout první se neustále zrcadlí v možnostech výkonu toho druhého, a tím je poháněn k maximálnímu výkonu. Také tento dialog je dialogem těla i ducha. Vydáním se do kompetice s druhými získává člověk jistotu o sobě samém, tj. sebevědomí.

Sportovec sám vyvolává oheň – tj. nadšení v přihlížejících a tento oheň má katarzní, očistný význam. Katarze výkonu musí překonat animalitu tělesnosti, v níž jsme uvězněni. Vítěz byl očištěn „ohněm“ svého úsilí a svých výkonů od všech pozemských nečistot, dostává se tak do blízkosti toho nejčistšího, nejdokonalejšího, přiblížil se k tomu, co je transcendentní a nejvyšší – k božské dokonalosti. Jde o setkání s harmonií (kalokagathia), o setkání s dokonalostí stvořeného, a proto je to oslavou samotného Boha. Toto je samo takovou odměnou, že všechny pozemské odměny se stávají nicotnými a zbytečnými. Sport je posvátnou záležitostí. Když je dialog lidského těla a tělesnosti Země stvrzen v prožívání, vše se děje pro duši a ducha. Sport tedy neznamená pouze zábavu, ale jde o vážný rozhovor, v němž se otvírá přesah bytí. Důležitá je katarze těla i duše, vyprázdnění z tvaru (Kenosis), aby bylo možno naplnit se novým tvarem – posvátným (Pleróma). Podmínkou katarze je distancovat se od tělesných žádostí, od vlastních myšlenek, pocitů i vášní. Člověk se pak stává svobodnějším. Tento jev je přítomen ve všech rituálech a platí i pro sport.

Sportovní výkon, který je provázen vypětím, vysílením, vydáním se z posledních sil, umožňuje vyprázdnění, pročištění tělesnosti a následnou možnost naplnění jiným obsahem. Toto vyprázdnění je absolutní uvědomění si sebe sama a toho podstatného, čím můj život je. Často slýcháme od sportovců, že je důležité „hrábnout si na své vlastní dno“, je to vlastně „dotyk s počátkem.“ Dosažení vlastního dna, překonání své hranice, prožití osobního maximálního tělesného výkonu je výpovědí o pravdě bytí. Je to prožitek mezní situace blížící se smrti. Bytostný autentický život musí podstoupit boj, je to potvrzení sebe sama. Sportování je kladení otázek prostřednictvím vlastního těla a duše.

2. 5. 2 Mýty a rituály ve sportu

Někteří autoři zastávají názor, že člověk potřebuje cítit, že někam patří. Potřebuje tmelicí složku. To vysvětluje směřování člověka k mýtům. Při ztotožnění s mýtem člověk nepodlehne nicotě. Sport je mýtus moderní doby. Mýtus se úzce pojí s rituály, které v nás probouzejí skryté a zapomenuté obsahy. Mýtus a rituál jsou dvě součásti téhož, nedají se odtrhnout, nemůžou existovat odděleně. Mýtus vysvětluje a popisuje rituál. Příkladem sportovního rituálu jsou olympijské hry. Rituál je důležitý pro upevňování identity, dává pocit „být spolu u jedné věci“. Sport v sobě nese nejen prvky rituálové, ale také karnevalové, orgiastické i extatické (HOGENOVÁ, 1998; RŮŽIČKA, 2003). Již římské hry, turnaje a slavnosti obsahovaly veselí, karnevalové prvky, psychologickou katarzi, šlo o záležitosti kolektivně libé a zábavné. Patří to k lidské psychice a ani dnes bychom na to neměli zapomínat. Také ve sportu je to stále důležité. Názorně nám to ukazuje vítězství ve světové soutěži, které přináší lidem dané země pocit vlastenectví, pocit sounáležitosti, radosti, nadšení a hrdosti. Po vítězství našich hokejistů na OH v Naganu jsme mnohokrát slyšeli i sami pocítili onu radost: „Jsem hrdý, že jsem Čech.“ HOŠEK vyslovuje názor, že k vlastenectví a odpovědnosti k reprezentaci v době olympijských her mohla přispět antagoničnost skupin v dobách historických (cit. dle HOGENOVÉ, 1998).

Pojetí času ve sportu je podobné jako archaické chápání světa, kde předěl roku starého a nového se pojil s očistnými rituály a regenerací, aby člověk vstoupil do nového roku čistý a nově zrozený. Také každý sport má svou sezónu. Nová sezóna vždy začíná nulovým skóre. Každý do ní vstupuje s čistým štítem. Mezi jednotlivými sezónami je období odpočinku, regenerace, načerpání nových sil.

Idea sportu vychází z ideje olympijských her, ta se odvozuje od mnohem starší ideje posvátného uctívání počátku. *„To, co se rodí, je vždy za zrakem, je tedy zá-zrakem,*

a proto je posvátné. Počátek je to, z čeho se vše zrodilo, a ten se stále rodí, stále vzniká a nikdy není jsoucí. Chceme-li poznat to, co nelze vidět očima, musíme se distancovat. Distance je svoboda, svoboda umožňuje ARETÉ“ (HOGENOVÁ, 2001, s. 29).

2. 5. 3 Pojetí pohybu ve východních filosofiích a starověkém Řecku

Mnohé východní filosoficko-náboženské systémy pohlížejí na pohyb, cvičení jako na kultivaci těla i ducha. Vnímají tělo jako nejméně dokonalou formu existence člověka. Tělo je pro ně největší překážkou v duchovním růstu, je příčinou žádosti a ulpívání na věcech materiálního i smyslového života. Ulpívání a žádost přináší strast. Čínská filosofie klade důraz na neulpívání, člověk by měl setrvat v přirozeném řádu věcí – tao. Cvičení pomáhá otevřít se novým poznáním a působení univerzální tvůrčí energie. Při cvičení se klade velký důraz na fyzické i duševní soustředění, míru a soulad obou složek. Tyto tři prvky se pak skrze pohyb dostanou i do dalších oblastí života. Pravidelné cvičení má příznivý vliv nejen na zažívání, krevní oběh a ochranu před nejrůznějšími chorobami, ale také na ducha člověka. Před více než 2500 lety čínští lékařští praktici a filosofové objevili terapeutický účinek, prospěch a blaho, které přináší kontrolované dýchání a pohybové praktiky.

Podobně byla vnímána starořecká gymnastika, jejímž cílem bylo harmonické rozvíjení těla i ducha = kalokagathia („kalos“ – krásný, „kai“ – a, i, „agathos“ – dobrý). Gymnastika nebyla jen jedna sportovní disciplína, jedna sportovní činnost, ale zahrnovala celou oblast tělesné kultury. Od gymnastiky byl odvozen název vzdělávacího institutu – gymnasion, kde hlavní náplní byla péče o tělo i péče o duši. Úpadek řecké gymnastiky představovala atletika, Techné athlétiké – umění zápasnické, které mělo za cíl rozvíjet pouze určité tělesné partie potřebné k zápasu, bez ohledu na celkovost člověka. Podobně dnes vypadá vrcholový sport. Sportovci se snaží vypěstovat pouze ty části těla, které potřebuji k dosažení vítězství.

Dnešní vrcholový sport je zaměřen na výkon, vytratil se z něj princip starořecké kalokagathie. Myslím si, že se bohužel ztrácí už i ze sportu rekreačního. Také chápání pojmů krásný a dobrý se hodně liší od toho starověkého. Dnešní krása zahrnuje pojmy jako posilovna, hormonální přípravky pro růst svalů, plastické operace či silikonové úpravy. Dobrý v dnešním světě znamená výkonný, mocný, bohatý a úspěšný. Současný ideál představuje mít všechno a hned. Na starořecký dlouhodobý trpělivý tvrdý proces,

jehož cílem byla kalokagathia nemá dnes člověk čas. Bohatý anabolický hypersvalovec ale porušil harmonii, protože nepečuje o duši.

Člověk se stal tvorem prestižním a ješitným, kterému záleží na tom, jak je sociálně hodnocen, a přímo hledá situace pro sebe pozitivního sociálního srovnání. Takový člověk chce zaujmout exhibicí, unikátním výkonem, rekordem atd. Podle názoru HOŠKA vše pramení z dávné historie, kdy pouze pohybově zdatní měli lepší přístup k potravě i k reprodukci. Hrála zde roli i existenciální složka. Skupina se v nouzi zbavovala členů s nejnižší pozicí (cit. dle HOGENOVÉ, 1998).

2. 6 Hrdina

„Sportovci, zpěváci, manažeři znamenají v dnešní době to, co kdysi představovali hrdinové bojů s nestvůrami nebo lidmi“ (HOGENOVÁ, 1998, s. 3).

„Hrdina“ dnešní doby už pro nás není tím vytržením z každodennosti, tou cestou k přesaženosti, k transcendenci. Ovšem existují i výjimky. Například vítězství našich hokejistů na OH v Naganu nám ukazuje, jakými nás činí hrdinství – plnými velkých a ušlechtilých citů, sebevědomějšími, spokojenějšími, a tím i přátelštějšími k ostatním.

Dnes už není hrdinou ten, kdo zachrání lidi před obludou, která je ohrožuje. Dnešní „hrdinové“ jsou například fotbalisté či hokejisté, kteří střílejí mnoho gólů a na základě toho jsou mediálně a reklamně propagováni. V současné době nezáleží na tom, jak „hrdina“ svého „hrdinství“ dosáhl. Je důležité, aby byl známý, aby se prosadil, byl vpředu. NIETZSCHE říká: *„Vůle, čistá vůle k uznání, k moci je prostředkem pro současného „hrdinu“* (cit. dle HOGENOVÉ, 1998, s. 69).

Hrdinou se člověk nestává, protože chce. Opravdový hrdina nežije a nečiní tak, aby se jím stal. Mnohdy ani neví, že je či bude hrdinou. Většinou se o jeho hrdinství mluví až po jeho smrti. Pravý hrdina nepotřebuje potvrzení, nepotřebuje uznání. Jeho čin je jeho bytostně vlastní seberealizací. Antické hrdiny, jako jsou například Herakles, Perseus nebo Theseus, či středověké, jako byl Artuš a Roland, známe dodnes. Jsou v tomto smyslu nesmrtelní. Ještě dnes se o nich vyprávějí legendy. Dnešní „hrdinové“ jsou anonymní manažeři, fotbalisté nebo hokejisté. Už neexistují hrdinové, které by uznávala celá společnost. Každý uctívá svého „hrdinu“ podle toho, za jaký tým onen „hrdina“ hraje, komu dotyčný fandí.

Zajímavým jevem je ztotožnění (identifikace) diváka s pozorovaným dějem. Diváci tím, že se soustředí mimo sebe, prožívají zápas svých hrdinů tak, jako by sami bojovali. Jak divák prožívá vítězství svého týmu, můžeme přirovnat k příběhu o Davidu a Goliášovi. Vítěz David (etymologicky z hebrejského „dód“, tj. miláček) je symbolem vítězství obratného rozumu nad hrubou silou. *„S tím se lidé obzvláště rádi ztotožňují a není divu, že vítěze, kteří jim k tomu dali příležitost, náležitým způsobem heroizují. Tak trochu tím oslavují i sebe, protože každý se tak trochu cítí Davidem. Jde o psychologický mechanismus projekce,“* říká HOŠEK (cit. dle HOGENOVÉ, 1998, s. 74).

Sledováním zápasů jako bylo například hokejové finále na OH v Naganu se spouští další mechanismus, zvaný kompenzace. Člověk kompenzuje nepříjemné zážitky těmi příjemnými. Nepříjemné události ho potkávají každodenně v práci či při sledování televizních zpráv. „Účastněním se“ sportovních zápasů jako divák provádí tak zvanou duševní hygienu. Lidé potřebují hromadné jásání, oslavy spojené s vítězstvím národního týmu. Přináší jim to pocit spolusdílení a katarzi, zábavný očistný prožitek.

Podle televizních statistik olympiády patří mezi nejsledovanější veřejné akce současnosti. Sportovní vítězové z olympiád jsou známými osobnostmi a představují „hrdiny moderní doby“ (HOGENOVÁ, 1998).

2. 7 Běh se sebou

LORENC (2000) se zabývá některými faktory, které mohou vést k sebedestrukci člověka a společnosti jako celku. Jedním z problémů dnešního člověka je „běh se sebou samým“. Současný člověk stále někam pospíchá, za něčím běží. Jeho hlavní náplní je materiálně se zabezpečit, něco vlastnit. Často slýcháme rčení: „Čas jsou peníze.“ Lidé již neumějí relaxovat, lehnout si na louku a jen být. Je to pro ně ztráta času, a v tom případě také peněz. Stavějí se rychlejší letadla a auta ve snaze zdolávat jednotlivé vzdálenosti za kratší čas, ale nikdo se už neptá, jakou cenu zaplatíme za nezbytné prodlužování rozjezdové dráhy, vyšší rychlostí při odletu a přistávání se také zvyšuje riziko. Každý nový model automobilu musí být rychlejší než ten předešlý. Je třeba pak rozšířit silnice, přestavět zatáčky, to vše údajně v zájmu bezpečnosti, ale ve skutečnosti jen proto, abychom se mohli řítit ještě rychleji a ještě nebezpečněji.

Tento běh je útěkem před sebou samým, útěkem před strachem. Strach se stal výsadou moderního člověka. Je to strach být sám sebou, být se sebou, strach ze ztráty –

ztráty sociální pozice a role, osobních vztahů, majetku a peněz. Moderní člověk není schopen strávit byť jen krátký čas o samotě. Vyhýbá se možnosti zamyslet se nad sebou, ponořit se do sebe, možná ze strachu, že by se mu ukázala jeho vlastní děsivá podobizna, stejně jako tomu bylo v knize Oscara Wilda Obraz Doriana Greye. To vede k nadměrné konzumaci, k touze vlastnit, k přílišnému ulpívání na věcech a ke snaze přehlušit svůj vnitřní hlas. Proto dnešní společnost žije v rámusu televizí a rádií. Peníze sloužily původně jako pouhé prostředky. Dnes jsou peníze účelem, cílem, mají absolutní hodnotu. PATOČKA (1999) tento jev přisuzuje faktu, že lidé zapomněli na bytí, vidí pouze jsoucna, proto žijí jen pro věci. Bytí je pozadí a jsoucna jevy na něm se ukazující. Pro lidi je nejdůležitější rozkoš (Hédoné). Hédoné je ovšem nekonečné. Člověk nikdy nemá dost. NIETZSCHE (1995) zastává názor, že lidé chtějí víc a pak to víc chtějí rychleji.

HOGENOVÁ (1997) nazývá současného člověka jako neautentického, který nemá ujasněný svůj vztah k vlastní konečnosti, má strach ze smrti, z konce, neustále od představy smrti utíká. Člověk prožívá úzkost z toho, že mu stále něco uniká, co by mu mohlo a snad mělo patřit. Neustálý pocit unikání vede k nezakotvenosti, jež se projevuje jako nezakotvenost zájmu. Takový člověk těká z jednoho předmětu na druhý, nikde neprodlévá ze strachu, že mu další v řadě uteče, nic neprožije úplně a naplno, schází mu hluboký ponor do věci, do podstatnosti, do samého živoucího proudění bytostnosti věcí. Má strach, že o něco přijde. Vše se stává formou útěku od vlastní prázdné samoty, nevyplněnosti, smysluprázdnoty. Neuvědomuje si, že proti své vůli je vlastně na útěku před sebou samým. To je podstata fenoménu „zvědavost“. Člověk neustále něco hledá. NIETZSCHE (1995) k tomu dodává, že ten, kdo stále něco hledá, se sám lehce ztratí.

Myslím si, že to se přesně stalo současnému člověku. Je ztracen ve světě pokroku a technologií, které postupně vytvořil, aby mu zjednodušily život a pomohly obejít situace přinášející strast a úzkost. Tento úprk s jistými prvky zoufalosti a směšnosti, toto klouzání od okamžiku k okamžiku bez pevného zakotvení v autenticitě duchovního charakteru nás žene od hodiny k hodině, od jednoho dne ke druhému dni, od mládí ke stáří a odtud ke smrti. NIETZSCHE (1995) nazývá dnešní lidi mrzáky, kteří se sami zmrzačili, přestože nemají pouhým okem viditelnou vadu. Žijeme v dopřednosti, smysl našeho přebývání leží vždy v budoucnosti, odkládáme život na „potom“. Marcus Aurelius tvrdil, že nám patří jen přítomnost. Minulost ani budoucnost nám ve skutečnosti nepatří, proto ztrácejí stejné ti, kteří ze života odešli v deseti letech, i ti, kteří opustili tento svět ve sto letech. Oba ztratili přece to samé, totiž jen přítomnost.

Dnešní společnost žije pro věci, objekty, předměty, pro to, co je před ní. Člověk utíká před realitou, vytváří si imaginární světy. Bojí se uvědomit si konečnost vlastní existence, pochopit život jako bytí ke smrti. Strach se často přemění v nenávist. Člověk nejvíce škodí sám sobě. PATOČKA (1991) zastává názor, že ke zbavení se strachu, nenávisti, úzkosti vede cesta, která se nazývá péče o duši (Epimeleia). Sokrates uvádí, že součástí bytí je „nic“, „prázdno“, které v člověku vzbuzuje úzkost. Je to nuda, před kterou však nikdo neuteče. Člověk jí neunikne tím, že se stane bohatým, slavným či mocným, protože uniknout se nedá. Musíme se tomuto „prázdnu“ postavit a bojovat. U Sokrata je to péčí o duši, která vidí svůj úkol v prožívání samém, jež je autentické, opravdové, originální. Není možné vědět dopředu, co se stane. Pečovat o duši tedy znamená být v každé chvíli tím, čím v hloubi vlastního bytí opravdu jsme, protože jen tak si „můžeme patřit“. Naprogramování a naplánování budoucí prožívané přítomnosti vede k životu bez autenticity, tj. bez bytostných prožitků.

Tento bytostný, autentický, opravdový, originální prožitek nám umožňuje dnes již málokterá činnost. Ve sportu tohoto prožitku můžeme dosáhnout. Při sportu jsme pohlceni do přítomnosti, nepřemýšlíme o budoucnosti, jsme osvobozeni od minulosti. Hluboká, naprosto originální prožitkovost je zdrojem úplně nového prožívání času. Sport je i návratem do radostí, které jsme dávno odložili jako přežitou veteš, je návratem do dětství. Sport i hra mají sílu vyplnit naši „prázdnotu“, „nic“ ukrývající se v bytí, nudu, před kterou není úniku, proto mají existenční i existencionalistický význam, stejně jako například umění nebo věda. Na skalní stěně prožijeme za pár hodin daleko víc, než během mnoha spořádaných let usedlého městského života. Přesahováním vlastních předpokládaných možností obnovíme sebedůvěru k vlastnímu Jáství. Sport nám vrací smysl, jehož ztráta omezuje naši svobodu. Také proto je důležité sportovat, stáváme se tak svobodnějšími.

KANT zastává názor, že pokud si člověk uvědomí svůj vlastní život ne jako součást věčného celospolečenského koloběhu, ale jako samostatný oddělený celek směřující k neodvolatelné smrti, vyvstane on sám, jeho „osoba“. Jeho jednání se pak stává svobodnějším, rozhoduje sám ze sebe, nemá takovou potřebu „jít s davem“ a je pro něj snazší být sám sebou. S tím se ovšem pojí také faktor odpovědnosti, který je ale pro člověka nepříjemný a snaží se mu bránit či vyhnout. První, co nás napadne, je shodit tuto odpovědnost, ale zde vyvstává otázka na koho nebo na co. Tato potřeba může částečně vysvětlit, proč má pro některé lidi tak velký význam osud, věštění a horoskopy. I ve vrcholovém sportu můžeme tuto tendenci spatřit, například v odvolávání se

na nepříznivé počasí, špatný zdravotní stav, nespravedlivé rozhodčí, rodinné problémy atd.

Podle KANTA se dá osobní odpovědnosti bránit ještě jinak. Určí se pravidla, jak jednat dobře. Tato pravidla jsou stejná pro celou společnost. Podle mého názoru se s nimi člověk musí ztotožnit, nejen je respektovat, ale také vnitřně uznávat. KANT zmiňuje důležitost úcty k vlastní osobě i k ostatním. K druhému se nemáme chovat jako k prostředku, ale jako k účelu. Myslím si, že je to jeden z dalších problémů nejen v současném vrcholovém sportu, ale i v běžném životě. Sokrates k této problematice dodává, že nejlepší jednání je to, za něž se člověk nemusí stydět, a to především sám před sebou. Ale být sám sebou, být autentický, jednat sám za sebe není lehké. Je jednodušší skrýt se za masku, majetek, moc. Žít z vlastního pramene chce sílu a tu můžeme získat péčí o duši (cit. dle POPKINA, 2005; CHRISTENSENA, 1999).

Další z problémů, o kterých píše LORENC (2000), je vyhasínání citů. Existuje princip strasti a slasti, který funguje u vyšších živočichů, můžeme jej popsat jako odměnu a trest. Fungoval také u dřívějších lidských společenstvích například při lovení. Člověk při lovu podstupoval pocit strasti, který musel překonat s vidinou následného uspokojení základních potřeb. V těchto podmínkách bylo mnohé z toho, co je dnes bráno za hříšné nebo přinejmenším opovrženíhodné považováno za správné a životně nutné strategie přežití. Například „přežírání“ bylo ctností, neboť po období hladovění a vypětí při lovu, kdy konečně padlo do pasti velké zvíře, bylo nejrozumnější nacpat se, jak to jen šlo.

U moderního člověka však převládlo vyhýbání se strastem. Jeho cílem se stala okamžitá, co možná největší slast. Naučil se kombinovat podněty tak, aby se zvýšil účinek situace vyvolávající slast. Tento objev, k němuž došla každá rozvinutější civilizace, vede k neřesti. Lidé se stávají přecitlivělí ke všem nepříjemným situacím a zároveň se u nich zvyšuje otupělost vůči příjemným zážitkům. To vede k fenoménu, který lidé dříve neznali, a tím je nuda. Měřítkem spokojenosti se stal komfort, na kterém jsme se stali závislí, aniž bychom si to uvědomovali, bereme jej jako samozřejmost. Účelem se stává mít a ne být. V našich životech chybí radost. Vyhýbáním se nepříjemným pocitům můžeme pouze zažít slast. Ale ne radost, tu jiskru boží, kterou zažíváme například po vyčerpávajícím, nebezpečném a zničujícím zdolání skály.

Lidé se v dnešní době snaží naplnit zástupné cíle, také díky médiím je to například snaha získat štěstí v podobě rychlejšího auta, většího domu, luxusnějšího kávovaru či dokonalejšího účesu, ale nedokáží naplnit sami sebe. PAŠTIKOVÁ říká: *„Schází nám*

smysl, význam, který je nám vlastní, ale který přes ten nános nevidíme" (cit. dle HOGENOVÉ, 1998).

Hledáme pevný bod, o který bychom se mohli v každodenním životě opřít. Tímto bodem je podle některých autorů, již tolikrát zmiňovaná transcendence, přesah své existence směrem k bytí (HOGENOVÁ, 1998; 2001; PATOČKA, 1999). Tento pevný bod lze nalézt v autentickém prožitku, v plnosti bytí. Kant to nazývá pocit vznešenosti, to nejvyšší – řecky Agathon (dobro) – se nedá definovat, popsat, můžeme je pouze sdílet v přátelství, lásce, prchavé lidské laskavosti, v okamžiku sebepřekonání, ve sportu, v nádheře stmívání, v pohledu na noční oblohu, ve stromech, v pozorování rozbouřeného moře, v přírodě vůbec. E. LÉVINAS říká: *„Jedinou evidencí autentického bytí – já jsem – a tedy pramenem našeho zakořenění je přítomný okamžik"* (cit. dle HOGENOVÉ, 2001). Autenticitu života nám bere závist a faleš, které nám nedovolují prožít kouzlo a pravdivost chvíle, dobrotu okamžiku, věčnost v prchavosti.

Pomocným prostředkem se v této oblasti může stát tělesná výchova a sport, které překračují základní dimenzi biologické determinace člověka a otvírají mu nový horizont transcendence, tvůrčí svobody a etické odpovědnosti. Ale musíme si dávat pozor, aby se sport pro nás nestal komerční záležitostí. I ve sportu se vyskytují výše zmíněné problémy. Hlavně vrcholový sport skýtá toto nebezpečí. Je zde neúprosný konkurenční boj a mnoho sportovců může pocítit strach ze ztráty získané pozice. Doping zase oddaluje mechanismus strasti a vede sportovní výkon až za únosnou hranici. Myslím si ale, že ne všichni vrcholoví sportovci jsou hnáni pouze vůlí k uznání a vůlí k moci. Pro některé může být zápas či vyčerpávající trénink autentickým zážitkem, kde jsou sami se sebou, poznávají své nové možnosti, překonávají své hranice, prožívají katarzi tím, že si sáhnou na dno svých sil a to je naplňuje a posouvá k oné transcendentální božské dokonalosti i přesto, že většina z nich pravděpodobně neví, co slovo transcendence znamená, možná ho nikdy ani neslyšeli. Sportovní výkon je přenáší do jiného světa, povznáší je nad přízemní věci, protože po překonání všech překážek se dotknou Celku – ARETÉ, všechny ostatní věci pak zůstávají za nimi jako něco, co je nedůležité, nepodstatné. A právě tyto nedůležité věci jsou jsoucna.

Člověk v současné době mnohdy volí zprostředkovaný zážitek skrze média. Myslím si, že lidé jsou dnes často nespokojeni se svým životem a s realitou právě proto, že jim chybí autenticita, nežijí z vlastního pramene, tudíž je tak velká sledovanost televizních seriálů a nejrůznějších reality show, kde mají možnost prožít zajímavější příběh než svůj vlastní.

V dnešní době, kdy člověk neumí vystoupit z kolotoče dění, které je zataveno do nutnosti vydělávat v procesu, kterému se říká pokrok, je o to víc nutné pečovat o posvátnost olympijských her. Posláním olympijských her je otvírat myšlení a prožívání lidí k novému horizontu bytí. Olympijské hry nás mohou vytrhnout z naléhavosti budoucích starostí a vložit naše myšlení, cítění a hodnocení do nového horizontu. Mohou nás přenést do distance od všech těchto daností, stejně jako to umí například výtvarné umělecké dílo nebo tragédie. Člověk potřebuje smysl. Každý hledáme smysl svého života. Vyšší smysl se otvírá otřesením naivního smyslu. Kompetice ve sportu toto otřesení přináší, proto otvírá cestu k vyšším horizontům.

2. 8 Etika ve sportu

Většina trenérů i lékařů dnes uvažuje o tělu jako o jednotě složené z jednotlivých částí. Ale tělo nezahrnuje pouze svaly, kostru a ostatní orgány. Je zde i rozměr duchovní, tělo je obohaceno o Jáství. Na to se při vrcholovém sportu často zapomíná. A dnes už nejen při vrcholovém sportování, ale i při relaxačním. Slýcháme v televizi a čteme v nejrůznějších časopisech, že sportovat je důležité k uchování zdraví. Tělesná výchova, sport, rekreace pohybem, to vše musí získat účel vyšší a důstojnější. Tělesná výchova se musí stát tím, čím byla antická kalokagathia, nikoli jen berličkou, doplňkem a prostředkem zdravého života. HOGENOVÁ (1997) píše, že dnes je důvodem sportování zdraví. Domnívám se, že v dnešní době už není důvodem pouze zdraví. Myslím si, že dnešní mladí lidé sportují také proto, aby dosáhli jakéhosi „ideálu“, který nám prezentují televize a časopisy. Sportuje se, abychom měli štíhlé postavy. Dalším motivem dnešních mladých lidí ke sportování bývá snaha po pohybovém vyžití, touha vyniknout, podobat se úspěšnému vzoru, být v kolektivu lidí stejného zájmu, mít úspěch, slávu, peníze apod. V tomto pojetí už vůbec nejde o prožitek, ani o zdraví. Podle mého názoru bychom však měli sportovat a pohybovat se kvůli samotnému procesu a ne kvůli výsledku.

Jedním z důsledků cartesiánského postoje k teorii bytí a poznání je i přesvědčení, že řídíme-li pohyb těla, musíme se k tělu vztahovat jako k objektu, k „věci“. Učitelé tělesné výchovy i trenéři působí příliš účelně, záměrně a efektivně pouze na výkon a občas se jim podaří někomu tělocvik či sport tak znechutit, že tento cvičenec propaguje své negativní přesvědčení dál. V tom se skrývá největší omyl. Jáství, personalita

ve filosofickém smyslu, je mylně pochopena jako tělo – objekt, tělo – věc, tělo – res. Tomuto procesu se říká reifikace. Tělo sportovce je pak chápáno stejně jako polotovar, který je nutno obrábět, otesávat, opracovávat, podobně jako pracujeme se dřevem či kovem. Je potřeba, aby trenéři i tělovýchovní pracovníci změnili postoj ke svým svěřencům.

Každý jednotlivec, ať je jakýkoliv, by měl cvičit a učitel by měl vědět, jaký přístup zvolit. Lidé jsou různí a právě tato různost je tématem, jež musí být začleněno do přípravy učitelů. Je potřeba zpochybnit cartesiánský přístup k dualismu duše a těla.

V dnešním pojetí vrcholového sportu je důležitý výkon, vítězství. Každé vítězství je však relativní a pokořitelné v budoucnosti. Zapomíná se na původní a důležitější význam sportování, a to na prožitky, na evidentní prožitky, které jsou vždy nepochybným a hlubokým stvrzením vlastní existence v určitém čase, prostoru a nalezeném smyslu. Prožitky ve sportu patří k těm, jejichž intencionalita je neporušena, jejichž přítomná plnost je originální. V tomto prožitku člověk patří sám sobě a danou chvíli prožívá celou bytostí, projektovaná budoucnost není důležitější, a tím i více prézentní než přítomnost. V tom je obrovská přednost sportovního prožitku před mnoha jinými, tím se sport a péče o tělesnost stávají prostředkem pro pravdivé řešení existenciálních problémů. Nejde zde jen o zdraví nebo dosažení vysněné postavy, jde o celý smysl existence, a tedy i života jako Celku. Žijeme ve fenoménu odkládání. Odkládáme „teď“ na to, co přijde, vzdáváme se prožitku, protože on není ten pravý, ten pravý přece přijde až v budoucnosti. Naproti tomu ve hře jsme pohlceni přítomností. Všechny hry nás osvobozují od toho, co očekáváme v budoucnosti, hra je institutem svobody, říší kreativity, proto je člověk celý, když si hraje. Prožitek dostavující se při hře je sám odměnou. Hra, která je prováděna v maximální čistotě, v rituální čistotě, je schopna probudit v lidském cítění závan posvátna, otvírá nás samému bytí.

Kalokagathia je odrazem a zároveň projekcí ideálu míry v řeckém myšlení. Tento ideál ochraňovala bohyně Nemesis (bohyně spravedlnosti) a Řekové velmi zdůrazňovali požadavek Sofrosyne – uměřenosti jako cíle etického působení. Uměřenost, míra, kalokagathia, harmonie – to jsou hlavní hodnoty a zároveň normy antického myšlení, jednání a snažení. Kalokagathický ideál výchovy (Paidei) je realizován prostřednictvím dvou základních péčí: o tělo a duši (Technai a Epimeleia). Obě dvě péče mají směřovat k nejvyšší etické ctnosti, k ARETÉ (výbornosti, zdatnosti), jež je nejvyšším ideálem olympijských her, protože umožňuje blízkost bohů, tj. Epifanii. Kalokagathia je přítomna pouze v těch tělesných aktivitách, ve kterých je dosaženo správné míry mezi tělesným

a duševním, což je dokonale spojeno v kreativnosti sportovních her, při sportování v přírodě. Myslím si, že je důležité, aby každému byla dovolena ta sportovní činnost, ve které by se celý našel a naprosto beze zbytku realizoval. Tato činnost nemůže mít drilový charakter bez tvořivosti, bez etické smysluplnosti, bez možnosti si něco dokázat. Nebezpečím pro obě péče je tzv. Pleonexie, tj. nekonečná snaha o to mít více, o stupňování majetku, tj. posléze moci, o stupňování výkonnosti bez ohledu na etické normy apod. Což je bohužel příznačné pro naši dobu a dnešní vrcholové sportování.

2. 8. 1 Vrcholový sport, výkon a doping

Novověk přinesl absolutní propast mezi duší a tělem. Descartes neboli Cartesius psal o této osudové dualitě, po něm Spinoza a jiní. Z jednoho člověka se stali dva, jedním bylo tělo, druhým byl jeho duch.

Dnešní podoba tělesné výchovy a sportu je cartesiánstvím dotčena snad nejvíce. „Tělo“ se ve sportu stalo prostředkem k vydělávání peněz, aby „tělo“ lépe sloužilo, pomáhá se mu chemií v nejrůznějších formách. Anabolika fungují podobně jako „benzin ve spalovacím motoru“, zvyšují výkon a výkon ve sportu je tím, čím byla modla pro pohanské národy. V tomto sportovním výkonu není přítomna Epifanie – tedy aproximace k vznešenému světu bohů. NEKOLA (2000) k tomu dodává, že pouze vrcholový výkon je podmínkou úspěchu, vítězství je jediným cílem a přijímaným výsledkem. Umístit se jako druhý, třetí nebo dokonce ještě níž obvykle v dnešním výkonovém světě znamená prohru, selhání, neúspěch. Výkon ve sportovních odvětvích funguje jako zboží, má svou tržní cenu, výkon se kupuje a prodává a tomu všemu slouží adekvátní reklamní agentury, pluky manažerů schopných doslova všeho. Na sportovce je vyvíjen nátlak ze strany trenéra, který je pod tlakem sponzorů, a pro ty jsou sportovní akce pouze prostředím, kde mohou prezentovat své výrobky před velkým množstvím lidí. Tento tlak vede k podvádění všeho druhu. Výchova těla se stává výrobnou výkonů prostřednictvím odcizeného těla.

Výkonnostní charakter tělesné výchovy už na školách odřízne okamžitě ty, kteří nejsou disponováni tělesnými předpoklady k dosahování špičkových výkonů, a proto u nich dojde k poklesu přirozené dětské touhy po pohybu. Dnešní vrcholový sport nezná míru, neuznává žádnou duševní hodnotu člověka. Na sportovce se kladou neúnosné nároky. Se sportovcem se jedná jako s objektem, s prostředkem, jako s věcí. Což je podle mého názoru hrubé porušení etického kodexu. V tréninkových procesech je na tělo

trénujícího nahlíženo jako něco, co musí poslouchat, nechat na sebe pasivně působit, „tělo nesmí zlobit, vzpírat se“. Chceme od daného těla obrovské výkony, aniž bychom se snažili porozumět jeho vlastní přirozenosti. Zraněný sportovec velmi často pomocí zákroků medicíny nastupuje předčasně do dalšího zápolení, protože jde o víc než vítězství, velmi často jde o peníze. Mít úctu k vlastnímu tělu znamená vážit si sám sebe. Odcizenost k vlastnímu tělu vzniká tam, kde se k němu vztahujeme jako k tělesu, což je jev patrný nejen ve sportu, ale i v medicíně. Všechno, co nás obklopuje, vidíme očima toho, kdo chce vše kolem sebe pro sebe využít. Všude nacházíme pouhé funkce, které jsou pro nás výhodné či nikoliv. A přesně takto se chováme i sami k sobě, ke svému tělu a dokonce i ke svému Jáství.

Kategorický imperativ Kantův zakazuje chovat se k druhému člověku jako k prostředku pro své účely. HOGENOVÁ (1997) dodává, že ani ke svému tělu se nemůžeme chovat jako k prostředku pro splnění našich vlastních účelů. Sport nesmí odcizovat, nesmí se stát obchodem nebo sázkovou kanceláří, protože ti, kteří v této tragédii hrají hlavní úlohu, jsou lidé, nikoliv loutky. Tělovýchovný pracovník by měl znát prostředí, kde trénuje a zvyky i uvažování lidí, které trénuje. Ve starých Aténách byl učitel gymnastiky zároveň velmi často lékařem a filozofem.

Neustálá projekce nás samých do budoucnosti vede naše chování k obstarávání, a to v takové intenzitě, že již nemáme možnost prožít autenticky přítomnost, proto pak vyhledáváme alkohol a Hédoné ve všech jeho podobách. Potřebujeme se vytrhnout z každodennosti, potvrdit vlastní existenci mocí, kterou vykonáváme vůči jiným, potřebujeme jejich úctu, jejich strach, abychom se přesvědčili, že „jsme“, že „existujeme“. Fenomén dopingu tedy není jen výrazem nějaké chyby morální, je ukazatelem charakteru současné existence, jež je potvrzována jen prostřednictvím výkonu. Zbožňování – adorace výkonu je základní znak tzv. výkonové společnosti a zde je skryt motiv dopování. Podat výkon, jenž se dá změřit, jenž všechny přesvědčí – takový akt je znakem síly a převahy nikoliv nad přírodou, ale nad ostatními lidmi. Užívání anabolik má také souvislost se ztotožňováním lidské jedinečnosti s rolí, kterou daný jedinec ve společnosti zastává. Role úspěšného vrcholového sportovce je doprovázena slávou, obdivem, publicitou a penězi, v opačném případě pak závodník musí čelit odsouzení, posměchu a kritice. To vše má na sportovce nepříznivý vliv. Ztráta role ve společnosti pak může být v krajních případech pociťována skoro jako vlastní smrt. Podle mého názoru je pro vrcholového sportovce někdy snazší sáhnout po dopingu, než přijít o svou roli, protože nic jiného nezná. Je to strach ze ztráty vlastní existence.

NEKOLA (2000) zastává názor, že k dopingové problematice přispívá také fyzická a psychická náročnost sportu, ztráta volného času, nutnost odříkání, ztráta iluzí, mnoho nesplněných přání a neúspěchů hlavně v počáteční fázi. Dále uvádí dva hlavní důvody, proč se sportovci rozhodnou dopovat. Jedněm slouží jako východisko ze situace stále přicházejících neúspěchů. Ti talentovanější sáhnou po dopingu jako po možnosti, která jim pomůže dosáhnout rychleji a snadněji vysněného vítězství. Myslím si, že s nynější snahou vyhýbat se strastem a žít jen ve slasti je vrcholová sportovní dráha pro některé její „běžce", zvláště pak ty začínající, značně neúnosná. Podle mého názoru by zde byla na místě odborná psychologická nebo poradenská pomoc. Problém dopingu se navíc nevyskytuje pouze ve vrcholovém sportu. Také při sportování ve volném čase se užívá nejrůznějších podpůrných látek. Tato oblast se však „netěší" zájmu sdělovacích prostředků, proto se tomuto problému nevěnuje příliš pozornosti i přesto, že počet uživatelů či potenciálních uživatelů je mnohem vyšší než ve vrcholovém sportu (to je však problém, který přesahuje rámec mé práce).

Původ slova doping není zcela jasný, je známo několik teorií pojících se k jeho vzniku. Podle jedné z nich pochází z vlámského „doop", což je tuk sloužící k mazání podešví proti promoknutí. Jiné zdroje ze 17. století hovoří o povzbuzujícím nápoji zvaném též „doop", který byl připravován z různých bylin a kořínků a užíván tehdejšími kolonisty v Novém Amsterodamu. Další teorie uvádí, že původ tohoto slova pochází z nářečí, kterým se hovoří v jihovýchodní části Afriky a ve kterém „dop" znamená druh pálenky používané jako povzbuzující prostředek při náboženských obřadech. V roce 1889 se slovo doping poprvé objevilo v anglickém slovníku, kde bylo definováno jako „směs opia a narkotik určená pro koně". V Americe na konci 19. století označovali výrazem „dop" či doping silný výluh z tabáku, který koňští handlíři využívali k tomu, aby lépe prodali unaveného a starého koně. Brzy se také začal doping používat v přípravě i při samotných závodech koní a psů, nejčastějšími látkami byly kokain, atropin, strychnin, kofein, heroin, morfin atd. Do Evropy tento způsob dopingu přinesli američtí trenéři a jezdci závodních koní na počátku 20. století (HNÍZDIL, 2000).

Podle názorů některých autorů jsou kořeny dopingu stejné s kořeny takových projevů jako jsou užívání drog nebo gamblerství (HOGENOVÁ, 1997; NEKOLA, 2000; HNÍZDIL, 2000). RADOVANSKÝ se domnívá, že doping sahá až do starověku, problémem se ovšem stal až se vznikem „vrcholového sportu", tedy poté, co sport přerostl z roviny čistě zájmové do sféry ekonomické a politické (cit. dle HNÍZDILA, 2000).

I když slovo doping nebylo v začátcích lidské civilizace známé, lidé už tehdy používali nejrůznější přírodní podpůrné prostředky, nejprve pro boj, později ve sportu. V prehistorické době, kdy životní podmínky byly velmi tvrdé a pouze silný a odolný jedinec měl šanci přežít, kdy lidé museli bojovat s přírodou i nepřáteli na život a na smrt, v období kultů nadpřirozených sil si lidé našli přírodní látky, které jim pomáhaly přežít. Lovec například pojídal maso a pil krev poražených bojovníků, protože věřil, že ho to posílí a zocelí v dalších bojích se soupeři. Také při kultovních a náboženských obřadech se požívaly povzbuzující a opojné prostředky, které měly za úkol odhánět zlé a temné síly, vzbuzovat agresivitu v lovci, odhánět strach, oddalovat spánek a únavu. Postupně byly přírodní látky nahrazovány přípravky získanými chemicky. K jejich rozšíření přispěly války, zejména první a druhá světová válka. Válečné prostředí vyžadovalo odbourávání strachu a pudu sebezáchovy, zvyšování odvahy, agresivity a vystupňování fyzické odolnosti až za hranici přirozených lidských možností.

V historii se objevovala období, kdy úspěchy ve sportu se vydávaly za úspěchy politického systému či státu. To vytvářelo velký tlak nejen na sportovce, ale také na trenéry, lékaře i funkcionáře. Neúspěch znamenal závažné důsledky pro sportovce samotného i pro jeho okolí. Tento nátlak vytvořil prostředí, kde se hledaly všechny prostředky pro dosažení úspěchu. Začaly se vyvíjet a používat stále nové podpůrné látky, které dopingové kontroly neměly možnost objevit. Sportovci byli mnohdy nuceni, někdy se museli i smluvně zavázat k braní různých podpůrných prostředků. Veřejně se ovšem propagovala zásada fair play a rovné podmínky pro všechny závodníky ve všech závodech.

SLEPIČKA se svými spolupracovníky v roce 1998 provedli výzkum, ve kterém se zabývali názory sportovců na používání podpůrných látek. Zjistili, že sportovci jsou mnohem tolerantnější k jejich užívání než nesportovci. Výsledky výzkumu dále ukázaly, že v případě jistoty neodhalení by doping užila více než třetina dotazovaných sportovců. Celých 56 % odpovědělo, že by neměli problém dopovat, pokud by byly zaručeny nulové zdravotní následky. Každý osmý zpovídaný sportovec by sáhl po nějakém podpůrném prostředku a nevadilo by mu jej užívat delší dobu, kdyby poté měl velkou pravděpodobnost získat olympijskou medaili, a to i v případě pozdějších zdravotních obtíží. Také bylo zjištěno, že mladší respondenti jsou k užívání dopingu tolerantnější než starší sportovci (cit. dle NEKOLY, 2000).

K intenzivnímu dopování začalo v novodobém vrcholovém i amatérském sportu docházet zhruba v 19. století. Začaly se organizovat první cyklistické závody a mezi

nejpopulárnější patřily především šestidenní závody a závody na dlouhé tratě, které však kladly obrovské nároky na fyzickou zdatnost a vytrvalost závodníků. Začaly se proto hledat různé prostředky proti únavě. Cyklisté po kávě a alkoholu brzy začali užívat léky. To přineslo první skandály i první oběť, kterou se stal anglický cyklista Linton, který v roce 1866 zemřel během závodu po požití léku zvaného Trimetyl.

První informace o dopingu v souvislosti s novodobými olympijskými hrami pocházejí z roku 1904 ze III. OH v St. Louis, kdy vítěz maratonského běhu američan Hicks byl v důsledku vyčerpání lékařsky ošetřován během závodu. Dostal několik injekcí strychninu a snědl pět vajec, které zapil několika sklenicemi brandy (NEKOLA, 2000; HNÍZDIL, 2000).

Z hlediska filosofického má boj proti dopingu dvě roviny – etickou a právní. Právní rovina používá postihy, takže současný boj proti dopingu je veden přes strach sportovce. Tady nemůže být řeč o etice sportování na vrcholové úrovni. Etika a mravnost je pouze tam, kde rozhodnutí sportovce nepoužívat doping vychází z jeho svědomí. Tam, kde sportovec nebere zakázané látky ze strachu před odhalením, tam etično prostě vůbec nefunguje. Doping je chápán jako prostředek pro stupňování výkonu umělou cestou. S dopingem se začala rozvíjet i nová ilegální strategie – jak dopovat, aby se na to nepřišlo. V této problematice také hraje roli vlastní osoba hráče, jeho mravní paměť a svědomí. Závodník se dopingem mění, stává se z něj věc, stroj, nástroj. Sportovci, trenéři, sponzoři i diváci a fanoušci by si měli uvědomit, že podvod ve sportu, ať má jakoukoli podobu, zásadně porušuje a znehodnocuje smysl této aktivity, snižuje hodnoty a principy jeho vzniku. Mám pocit, že člověk tak podvádí sám sebe, zapírá před sebou svůj původ, odtahuje se a schovává před svými kořeny. Není divu, že se pak cítí ztracen, že neví kam patří a utíká k nejrůznějším náhražkám.

Novopozitivistický ideál vědeckosti chce zjistit vše, co vede k růstu výkonu sportovce. Jak co nejrychleji dostat potřebné látky do svalů, jak odstranit všechny prodlevy mezi tréninky atd. A sportovec se tak stal strojem na významný biologický experiment. Etický výměr sportovce byl odsunut, protože se nedá změřit. V této souvislosti mě napadají otázky, kde je únosná hranice? Co už je za touto hranicí? Co už sportovce ničí?

Myslím si, že je důležité, aby si trenéři, psychologové a sociální pracovníci pracující se sportovci, ale i sami sportovci a veřejnost uvědomili, co bylo starým olympijským ideálem. Vítězství nebyl výkon pro výkon, ale výkon, jenž vítěze donesl do blízkosti bohů. Toto přiblížení nebylo možno nahradit nějakým pozemským dobrem

ve formě peněz, vlivu apod. Protože dostat se do této blízkosti bylo možné jen čistě, poctivě, ryze, proto je olympijským symbolem oheň, i on je čistý, poctivý a ryzí.

2. 9 Sociální práce a psychologie ve vrcholovém sportu

Podle mého názoru jsou sociální a psychologické aspekty v českém vrcholovém sportu značně opomíjenou oblastí. O sportovce není po sociální a psychologické stránce dostatečně postaráno. Myslím si přitom, že sociální pomoc je v tomto odvětví důležitá, a to zejména po vážném zranění či ukončení sportovní kariéry. Sociální pracovník může dotyčnému poskytnout pomocnou ruku při orientaci v dalších možnostech jeho uplatnění. Vrcholový sportovci mají svůj realizační tým a manažera, který se o všechno stará a vše zařizuje. Po opuštění profesionální sportovní dráhy a ztrátě realizačního týmu sportovec zažívá šok, který mu sociální pracovník může pomoci překonat. Opakovaný neúspěch vede ke ztrátě jeho role ve společnosti, což je obávaná a těžko překonávaná situace a také zde je důležitá sociální, poradenská či psychologická pomoc.

Při světových zápasech či závodech jsou sportovci pod velkým tlakem ze strany diváků, soupeřů i své vlastní touhy po vítězství. Také jsou na ně kladeny vysoké nároky a očekávání od trenéra. Jsou ve velkém stresu, který ještě může zvyšovat případné zranění. Dalším stresujícím faktorem pro ně mohou být média, neboť vrcholoví sportovci jsou vystaveni trvalé kritice všeho, co se děje okolo jejich osoby. Dochází k velkému, řekla bych až neetickému porušování jejich soukromí a zasahování do jejich životů. Všechny tyto okolnosti se mohou podepsat na chování a reakcích sportovce. Toho jsme mohli být svědky při letošním mistrovství světa ve fotbale, kdy francouzský hráč Zidane se svým pro diváky nepochopitelným a velmi diskutovaným útokem na italského protihráče vyřadil z finálového zápasu.

V našem vrcholovém sportu není příliš obvyklé, aby tým měl svého psychologa, který by se závodníky systematicky pracoval. Častější alternativou bývá ponechání odpovědnosti na sportovci. Záleží na něm, jestli sám odbornou pomoc vyhledá. Někteří závodníci preferují vypořádat se se svými problémy sami. Mají pocit, že terapii nepotřebují, stejně by jim nepomohla, nazývají se tvrdými a sportem zocelenými chlapy, kteří se s neúspěchem dokáží poprat. Není jich však mnoho, mezi sportovci dnes již převládá názor, že psychologická, sociální či poradenská pomoc je důležitá a je potřeba. Zvláště pak před významnými závody, kdy se závodník musí maximálně soustředit

a odpoutat se od vnějších záležitostí. Důležitá je ona již zmiňovaná distance. Psychologická činnost by také byla na místě po závodě, ať již jako podpora při prohře, či pomoc udržet emoce na přijatelné hranici po výhře, aby se vítěz ze svého úspěchu „nezbláznil“. Důležitá je míra. Pro závodníky jsou před startem přínosné techniky zvyšující jejich koncentraci a uvolňující jejich stres i napětí. Příkladem může být imaginace předmětu, následně trati a jejích těžkých úseků. Tato cvičení probouzejí jejich smysly, pomáhají jim lépe vnímat a orientovat se. Myslím si, že psychoterapie by měla být dobrovolnou součástí sportovního přípravného programu.

Dále se domnívám, že značně zanedbávanou oblastí je dnes už i zdraví sportovců. Nepovažuje se za důležitý faktor, není podstatné. Závodník často musí nastoupit i se zraněním, které se po čase může stát chronickým. Sportovci musí překonávat velkou bolest, kterou po určité době přestanou vnímat. Jejich práh bolesti se postupně zvyšuje a bolest se stane automatickou součástí jejich životů.

Při psaní této práce jsem se zabývala také problematikou psychologické, sociální a poradenské péče ve vrcholovém sportu, jak je řešena v Dánsku, kde je přímo pro sportovce zřízena organizace nazývající se Team Danmark, která se stará o jejich duševní i fyzické zdraví. Jsou to týmy skládající se z psychologů, sociálních pracovníků, terapeutů, lékařů, fyzioterapeutů a odborníků na zdravou výživu a zdravý životní styl. Závodník do této instituce může přijít se svým problémem a podle charakteru tohoto problému je poslán k příslušnému kvalifikovanému specialistovi. Tato organizace je přitom založena na dobrovolnosti sportovců. Je pouze na nich, jestli tuto možnost využijí. Dále každý sportovní tým spolupracuje s několika psychology, kteří jsou pro hráče k dispozici. Závodník má tedy možnost výběru z více variant. Terapie zde není povinnou součástí přípravy. Možnost volby je ponechána na každém jednotlivci. Trenér může pouze svému svěřenci doporučit odbornou pomoc, pokud vidí, že se potýká s nějakými problémy, nebo když se závodníkovi dlouhodobě nedaří či opakuje stále stejnou chybu. Většina sportovců v Dánsku spolupracuje s psychologem nebo terapeutem pouze nárazově, obvykle ve chvílích, kdy se ocitnou v těžké situaci nebo řeší konkrétní problém. Tato péče však není pravidelná, a to i z časových důvodů. Vrcholoví sportovci tráví hodně času na cestách, závodech a soustředěních. Nezbývá jim příliš času pro sebe. Myslím si, že psychologická a sociální oblast vrcholového sportu je v Dánsku dobře podchycená, záleží pouze na každém sportovci, jak a nakolik tento podle mého názoru dobře propracovaný systém využije.

Ve Spojených státech amerických se o psychologii ve vrcholovém sportu zajímali psychologové TUTKO a OGILVIE. Převzali několik studií a konceptů, které byly v psychologii již využívané, upravili je a přizpůsobili a posléze aplikovali do oblasti sportu. Například pomohli atletům zvýšit jejich sebedůvěru tím, že je vedli k soustředění se na disciplíny, které se jim dařily, místo toho, aby jejich pozornost drželi a nutili je dřít v oblastech, ve kterých nebyli zas až tak dobří. Atleti musí být při závodech velice soustředění, proto TUTKO a OGILVIE využili různé relaxační techniky na jejich uvolnění, které jim také pomohly navodit pozitivní myšlení. TUTKO upozorňuje na důležitost motivace u sportovců. Podle jeho názoru pojem motivace představuje klíčový koncept pro sportovního psychologa. Zastává názor, že existuje maximální bod vzrušení u sportovců, při jehož dosažení mohou podávat velmi dobré výkony. Pokud ovšem toto vzrušení přesáhne onu maximální hranici, může tím být sportovní výkon ovlivněn naopak negativně. TUTKO pracoval s různými americkými sportovními týmy například s baseballovým týmem Pittsburgh Pirates nebo s fotbalovým týmem Dallas Cowboys. Upozorňoval na důležitost psychologie a psychologické pomoci ve vrcholovém sportu. Jako jeden z prvních začal přednášet na amerických univerzitách o sportovní psychologii (cit. dle FELDMANA, 1999).

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3. 1 Cíle a metody

Hlavním cílem praktické části bylo zmapovat konkrétní pocity samotných vrcholových sportovců, které jsou teoreticky rozpracovány v předchozí části. Snažila jsem se například zjistit, co prožívají na stupních vítězů, jak vnímají bolest, jak se cítí, když si „hrábnou na dno“, nakolik jsou svobodní v tom, co dělají, či co pro ně znamenají olympijské hry. K tomuto účelu byla použita metoda rozhovoru – interview.

3. 2 Rozhovor se sjezdovým lyžařem

Kryštof Krýzl je 19letý sjezdový lyžař. Závodí za tým Dukla Liberec. V roce 2006 reprezentoval Českou republiku na zimních olympijských hrách v Turíně, kde vybojoval 20. místo v kombinaci a 34. místo v super-G. Ve stejném roce také získal medaili za 3. místo v kombinaci na mistrovství světa juniorů v Quebecu.

Kryštofovi jsem položila 19 otázek, které souvisejí s teoretickou částí této práce.

1. Jaké pocity v Tobě zanechává náročný trénink?

Je to směs pocitů. Převládá pocit dobře odvedené práce. Když ze sebe vydám na tréninku maximum, mám pak dobrý pocit, že už to mám za sebou a že jsem udělal něco pro sebe. Někdy se do tréninku musím nutit, ale pokud chci něčeho dosáhnout, jinak to nejde.

2. Co prožíváš po vyčerpávajícím závodě?

To je různé, podle toho, jak dopadl. Pokud úspěšně, tak i to, že jsem vyčerpaný, v tu chvíli zmizí, přebije to euforie a ten pocit je úžasný. Když dopadne špatně, tak to vyčerpání se znásobí.

3. Jaké to je „hrábnout si na dno“?

Když ze sebe vydám všechno v závodě, tak je to dobrý pocit, protože tak to má být. Člověk ze sebe má vydat všechnu sílu a koncentraci. Cítím, když ze sebe při závodě dostanu

maximum. Na jízdě se to projeví. Když člověk nemyslí na to, co má, a myšlenkami je jinde, pak do závodu nedává všechno. Člověk si zvykne na to, že po „hrábnutí si na dno" přicházejí příjemné pocity.

4. Znamená pro Tebe sport něco zvláštního, něco co Tě vytrhne z každodenního života?

Pro mě už se sport stal každodenním životem. Ale bez něj nemohu být. A když se mi povede trénink, jsou to nenahraditelné pocity. Je to trošku jako droga. Přijdu při něm na jiné myšlenky, znamená pro mě i do jisté míry únik. Sport ovlivňuje i jiné stránky mého života. Tím, že se mu věnuji a dávám mu sto procent, už mi kolikrát nezbývá moc síly na ostatní věci, například na školu. Směřovat sto procent energie do všeho, to nejde. To, co dělám, mě hodně baví. Jsem rád, že se věnuji sportu, v jehož přípravě jsou zahrnuty všechny druhy sportů. Bez pohybu bych nemohl být.

5. Jaké pocity zažíváš na stupních vítězů?

Je to taková satisfakce. Je příjemné stát na stupni vítězů. Je to dobrý pocit, vědět, že mám na ostatní závodníky, že jsem stejně dobrý nebo lepší než oni a všechno moje vynaložené úsilí a práce se vyplatily. Přináší mi to pocit, že si můžu věřit. Někdy je to i úleva, zvláště po obdobích, kdy se úplně nedaří. Štěstí z vítězství prožívám hlavně sám v sobě.

6. Cítíš se v tom, co děláš, svobodně? Nakolik musíš poslouchat svého trenéra a sponzory?

Svobodně se cítím určitě. Co se týče sponzorů, musí být přítomna z mojí strany určitá profesionalita. S trenérem je to spíše otázka komunikace. Snažíme se najít společnou cestu. Myslím si, že sportovec musí sám přemýšlet nad tím, co dělá, a cítit, co je pro něj dobré a co ne, protože cestu si hledá sám. Bez vlastního elementu to nejde.

7. Co je pro Tebe největší psychická zátěž?

Neúspěch samozřejmě.

8. Když se Ti nepovede některý závod, přičítáš někomu nebo něčemu odpovědnost?

Někdy se naskytnou vlivy a události, které můžou závod nebo výkon ovlivnit a na které by se mohl neúspěch svést, jako například materiál nebo nepříznivé podmínky, těch věcí je mnoho. Ale vždy je chyba, ten základ ve mně. Existují věci, které výkon dokáží hodně ovlivnit a se kterými nemůžu nic dělat, které neovlivním. Například když nejedou lyže na startu, s tím člověk v tu chvíli nic neudělá.

9. Co pro Tebe znamená prohra?

To, že jsem neuspěl. Člověk se ale z každého neúspěchu musí ponaučit a jít dál. I když za sebou následují tři čtyři pohry, člověk musí doufat, věřit a snažit se o další úspěch. Prohru cítím jako hnací pohon. Z každé prohry se dá vytěžit něco pro budoucí úspěch.

10. Jak vnímáš a překonáváš bolest, když například musíš závodit se zraněním?

Je to na nic, když to bolí, ale jsem chlap a sportovec, tak se tomu nesmím poddat. K vrcholovému sportu bolest patří a musím počítat s tím, že sport občas bolí.

11. Co Ti přinesla účast na olympijských hrách?

Určitě obrovskou zkušenost. Člověk se zviditelní. Je to dobrý pocit, být na olympiádě. Beru to i jako motivaci uspět na dalších.

12. Jaké byly Tvé první pocity, když jsi se dozvěděl, že pojedeš na olympijské hry?

Všechno bylo hrozně nejisté. Dlouhou dobu jsem nevěděl, jestli tam pojedu. Bylo to pro mě velice náročné období. Dozvěděl jsem se o své účasti zrovna ve chvíli, kdy jsem byl zklamaný z jednoho nepodařeného závodu. Byl to pro mě příjemný protipól, pozitivní informace, ale v tu chvíli jsem si to příliš nepřipouštěl, ovšem s odstupem času by mě hodně mrzelo, kdybych tam nejel. Byl jsem ve velkém koloběhu dění, takže jsem si svou účast na olympijských hrách příliš neuvědomoval, ale s blížící se olympiádou jsem začal pociťovat štěstí.

13. Znamenala pro Tebe účast na olympijských hrách něco výjimečného?

Ve chvíli, kdy už jsem tam závodil, tak asi ne.

14. Pociťoval jsi nějaký rozdíl mezi účastí na olympijských hrách a jiných závodech?

Přímo rozdíl ve výkonu jsem úplně necítil. Bavilo mě tam závodit, to bylo super. Myslím si, že veřejnost vnímá a hodnotí olympijské hry jinak než samotní závodníci. Olympiáda je vnímána obyčejnými lidmi, lidmi co se dívají doma, nesportovci úplně jinak než všechny ostatní závody, které jsou někdy například co se týče konkurence na vyšší úrovni. Je to závod, který se koná jednou za čtyři roky, proto i pro sportovce hodně znamená, připravují se na něj a jsou nervózní.

15. Co pro Tebe olympijské hry znamenají?

Je to velký závod, kde má sportovec možnost poměřit se s velkým množstvím soupeřů. Člověk tam závodí sám za sebe a zároveň se také snaží uspět za svou zemi, v mém případě

Českou republiku. Snaží se zviditelnit svou zemi a tamní úroveň lyžování. Je to takový vrchol.

16. Jak na Tvé úspěchy, případně neúspěchy reaguje okolí?

Naštěstí v pohodě. Není tam tlak na úspěchy nebo dobré výkony. Když jsou úspěchy, tak je radost, a když ne, tak to nepovažují za konec všeho.

17. Jakého úspěchu si nejvíce ceníš a proč?

Každý úspěch je pro mě a můj další vývoj důležitý. Když se mi nedaří a přijde úspěch i na malém závodě, dostane mě zase do pohody a mám opět na čem stavět. Mezi ty konkrétní určitě patří medaile z mistrovství světa juniorů, i když jsem měl pocit, že se mi tam úplně nedařilo, ale ta medaile byla vydřená. Dále medaile z dětské olympiády. Jsem jediný český lyžař, který ji získal. Samozřejmě také 20. místo na olympijských hrách, ale tam to bylo spíše o sbírání zkušeností, nemohl jsem ještě ze sebe vydat všechno, co ve mně je, šel jsem do neznáma. Člověk se stále hledá. Na těchto zkušenostech bych chtěl dále stavět a pokusit se olympijské hry třeba jednou vyhrát. Úspěchů, kterých si cením, je víc, nejde jmenovat pouze jeden závod.

18. Co Tě motivuje?

Dokázat si pro sebe, že na to mám, že mám na to, být mezi těmi nejlepšími.

19. Jaký je Tvůj názor na doping?

Určitě je doping špatný hlavně pro samotné sportovce, protože jim ničí zdraví. Já doping nepoužívám. Myslím si, že v lyžování se doping často neobjevuje. Častější je u sportů, kde je potřeba výdrž, například cyklistika, nebo běh, kde se výkony posouvají tak, že to člověk už nemůže zvládnout. Lyžaři nezaručí úspěch to, když zaběhne 100 metrů pod 10 sekund.

A co užívání alkoholu před závodem, jako například Bode Miller na olympijských hrách v Turíně 2006? Alkohol odbourává pud sebezáchovy.

To je pravda, alkohol mění psychiku.

3. 3 Rozhovor s atletem

Jiří Mužík je 30letý závodník lehké atletiky. Je členem týmu Dukla Praha. V roce 2000 reprezentoval Českou republiku na letních olympijských hrách v Sydney, kde skončil na 12. místě v běhu přes překážky na 400 metrů. O čtyři roky později na olympijských hrách v Aténách vybojoval 14. místo. Na mistrovství Evropy v Mnichově v roce 2002 získal medaili za 2. místo.

Jiřímu jsem také položila 19 otázek, které souvisejí s teoretickou částí této práce.

1. Jaké pocity v Tobě zanechává náročný trénink?

Náročný trénink, když se povede a je dobrý, zanechává ve mně příjemné pocity. Naopak, když se trénink nepovede, tak ty pocity jsou horší, smíšené. Tréninků v roce je velké množství, není to o jednom nebo dvou. Více méně trénuji skoro každý den, někdy i vícefázově, takže není možné, abych se upínal na jednotlivé tréninky. Většinou je hodnotím v celcích, ať už týdenních, měsíčních nebo několikaměsíčních. To, jestli se mi trénink povede nebo nepovede, nehraje v celkovém dlouhodobém měřítku zas až takovou roli. Jeden trénink určitě o ničem nerozhoduje. I když letos jsem se zranil. Všechno šlo super a pak jeden trénink všechno změnil.

2. Co prožíváš po vyčerpávajícím závodě?

Je to podobné jako s tréninkem, ale o trošku silnější. Přece jen závod je závod. Když se závod povede, tak se dostaví obrovská euforie a člověk se pak cítí, jako kdyby ani nic neběžel. Když se nepovede, tak přichází velké zklamání.

3. Jaké to je „hrábnout si na dno“?

„Hrábnutí si na dno“ svých fyzických sil prožívám hlavně při tréninku, kdy to hodně bolí, ale to trvá jen krátce. Někdy jedu trénink, který je opravdu těžký, potom se tam válím několik minut na zemi, bolí mě úplně všechno, hlavně svaly strašným způsobem, když se vyplavuje kyselina mléčná, ale to je během několika minut pryč, bolest odezní a převládne většinou dobrý pocit z dobře odvedeného tréninku.

4. Znamená pro Tebe sport něco zvláštního, něco co Tě vytrhne z každodenního života?

Určitě. Myslím si, že každý člověk by měl mít něco, co jej naplňuje, a mě momentálně naplňuje sport. Já si ani nedokážu představit, co jiného než sport bych dělal. Protože mě to opravdu baví a už ho dělám dlouho. Samozřejmě každý sportovec musí jednou skončit a začít se živit jiným způsobem, ale já momentálně doufám, že ještě nějakou dobu u sportu vydržím a co budu dělat potom až skončím, zatím moc neřeším.

5. Jaké pocity zažíváš na stupních vítězů?

Záleží také na jakých stupních vítězů. Je rozdíl zvítězit v menším závodě, jako je například mistrovství republiky, a na velkých soutěžích, jako jsou pro nás mistrovství Evropy, mistrovství světa, olympijské hry. Je to něco výjimečného, ale jak už jednou řekl Robert Změlík, olympijský vítěz v desetiboji v Barceloně 92, potom ten samotný prožitek,

samotný pocit stát na stupních vítězů, nikdy není tak pěkný jako sny a představy. Já si myslím, že to je pravda. Pocity, které člověk zažívá ve svých snech jsou mimo jiné dlouhodobější než pak ve skutečnosti, samotný okamžik na stupni vítězů uteče velmi rychle.

6. Cítíš se v tom, co děláš, svobodně? Nakolik musíš poslouchat svého trenéra a sponzory?

Vždy záleží na mně, co budu chtít a co ne. Nikdo mě nemůže do ničeho nutit. Hlavně záleží na samotném člověku, aby jeho bavilo to, co dělá. Tlaky z okolí přijdou vždy, ať už jsou to tlaky veřejnosti, novinářů, trenéra, sponzorů, záleží na každém, jak se s nimi srovná a jak moc si do toho, co dělá, nechá zasahovat. Určitě se cítím být něčím svázaný, protože jsem zaměstnancem Dukly a to s sebou nese určité povinnosti, které musím plnit. Ale znám i sportovce, které vrcholový sport nebaví a jsou do něj tlačeni svým okolím, ať už z jakýchkoli důvodů. Myslím si, že první člověk, který by měl chtít sportovat a měl by se v tom cítit dobře a svobodně, je sám závodník. Ostatní lidé okolo jsou až ti druhotní. To platí nejen pro sport.

7. Co je pro Tebe největší psychická zátěž?

Nejhůř se cítím, když se mi nepovede nějaký závod. Hlavně u těch důležitých, největších závodů, na které se člověk připravuje celý rok a pak nějaká blbost rozhodne o tom, že člověk skončí nebo vypadne. Loni na mistrovství světa v Helsinkách jsem v rozběhu zakopnul o překážku a roztrhnul jsem si koleno, skončil jsem v rozběhách. Následující dny byly dost drsné a náročné hlavně po psychické stránce. Fyzická stránka, která sice bolela, nebyla tak špatná jako ta psychická. Pro mě je nejhorší vyrovnat se s podobnými událostmi. Člověk trénuje, dře a závodí proto, aby byl nejlepší, nejrychlejší, a potom, když se něco nepovede, tak je z toho psychicky zničený. Na druhou stranu letos, kdy se mi narodil syn, také došlo k závodům, které se mi nepovedly, ale už to beru úplně jinak. Záleží na dotyčném, čemu dává přednost, co považuje za nejdůležitější. Pro mě se tím nejdůležitějším teď stal můj syn a přítelkyně a závody se posunuly až na druhé místo. Když to shrnu, největší tlak na psychiku zažívám na samotném závodě.

8. Když se Ti nepovede některý závod, přičítáš někomu nebo něčemu odpovědnost?

Odpovědnost je většinou na závodníkovi a trenérovi. Ale já za svými výsledky stojím sám za sebe. Ten samotný závod běžím já. Když se mi nepovede a prohraji ho, tak většinou největší procento odpovědnosti je moje a nejvíc můžu nadávat sám sobě. To by mi musel někdo spadnout do dráhy nebo shodit přede mnou překážku, abych odpovědnost

za prohru mohl začít házet na někoho druhého. Myslím si, že individuální sportovec odpovídá sám za sebe a z 99 % je odpovědnost na něm.

9. Co pro Tebe znamená prohra?

Prohrávat se musí naučit každý. Pro mě je také důležité, kde prohraji. Hodně důležitým závodem, na který se velmi tvrdě připravuji a na kterém nechci prohrávat, je například Zlatá tretra v Ostravě. Je to dané i tím, že závodím před domácím publikem. Je to v současné době jeden z největších meetingů na světě, kde soutěží ti nejlepší závodníci z celého světa. Po takovémto závodě jsem buď ve velké euforii, anebo super zklamaný. Naopak když běžím závod, který pro mě není tak důležitý a není před domácím publikem, vezmu prohru úplně jinak, ale pak ani vítězství není tak euforické.

10. Jak vnímáš a překonáváš bolest, když například musíš závodit se zraněním?

Myslím si, že překonávám bolest dobře a že většina vrcholových sportovců ji překonává dobře. Vrcholový sport je ve většině případů o dost velké dřině, velkém přemáhání a dost to bolí. Mě nebolí samotné závody, ale tréninky, které nikdo nevidí. Lidé vidí pouze závody, ale ne ty hodiny a hodiny a další hodiny dřiny na tréninku, kdy to strašně bolí. Bolest jsem se naučil překonávat. Letos jsem například musel trénovat se zraněným kolenem, takže spousta regenerace, rehabilitace, uvolňujících cvičení plus prášky a injekce, abych byl každý den schopný znovu a znovu trénovat.

11. Co Ti přinesla účast na olympijských hrách?

Pěkné zážitky. Byl jsem na dvou a každou jsem prožíval trošku jinak. Je to pro mě takový svátek. Je to opravdu gigantická akce nesrovnatelná s ničím jiným, na kterou se každý stát připravuje spoustu let.

12. Jaké byly Tvé první pocity, když jsi se dozvěděl, že pojedeš na olympijské hry?

Musíme splnit určité limity, abychom mohli závodit na olympijských hrách. Když jsem začal běhat překážky a měl jsem první možnost jet na olympijské hry, podařilo se mi limity splnit jako prvnímu Čechovi, protože jsem v té době závodil a připravoval se v Austrálii, kde sezóna začíná dřív, a limit jsem splnil hned v lednu. Měl jsem limit, věděl jsem, že pojedu, ale do olympiády zbývalo devět měsíců, takže jsem hlavně myslel na to, že se nesmím zranit. Ale byl jsem šťastný a těšil jsem se, že zažiji tu atmosféru.

13. Znamenala pro Tebe účast na olympijských hrách něco výjimečného?

Olympiáda je pro mnoho sportovců i pro mě to nejvyšší, co může být. Řekl bych, že atletika je brána jako královna sportů a na olympijských hrách se na ni dívá nejvíce lidí.

Pro mě jsou olympijské hry absolutním vrcholem. Rozmezí čtyř let ještě důležitost olympijských her umocňuje a dodává jim na síle. Kdyby byly každý rok, tak je to také jiné.

14. Pociťoval jsi nějaký rozdíl mezi účastí na olympijských hrách a jiných závodech?

Určitě. Olympijské hry jsou brané jako to nejvyšší. Každý rok máme jednu soutěž, která je považována za vrchol sezóny. A na tu se celý rok připravujeme. Jeden rok je to mistrovství Evropy, další rok mistrovství světa, pak olympijské hry. Olympiáda ovšem znamená úplně nejvíc. Umístění na těchto závodech pak znamená obrovskou euforii nebo obrovské zklamání.

15. Myslím, že na mou další otázku, co pro Tebe olympijské hry znamenají, jsi již odpověděl. Ještě bys k tomu chtěl něco doplnit?

Olympiáda je pro mě prostě absolutním vrcholem, absolutním vrcholem mého snažení. V atletice ani nemůže být nic víc, než vyhrát olympiádu.

16. Jak na Tvé úspěchy, případně neúspěchy reaguje okolí?

Důležité je poslouchat jen to nejbližší okolí. Pro mě jsou nedůležitější reakce mojí rodiny a přátel. Když se mi závod nepovede, tak jsou taky zklamaní, ale snaží se mě podržet a naopak, když se závod povede, tak si myslím, že prožívají stejnou radost jako já. Moje euforie se přelije i do mého nejbližšího okolí. Jejich reakce jsou asi hodně podobné těm mým.

17. Jakého úspěchu si nejvíce ceníš a proč?

Když to budu brát podle medaile, tak venkovního vicemistra Evropy. To považuji asi za svůj největší úspěch. Těch menších, dílčích úspěchů bylo hodně, například vítězství na výše zmiňované Zlaté tretře.

18. Co Tě motivuje?

Měl jsem štěstí, že jsem uspěl a zaběhnul rychlé časy už jako relativně mladý, ve 20 letech. Začal jsem běhat překážky a po třech měsících jsem postoupil mezi osm nejlepších na světě a zaběhnul jsem český rekord, to mě nastartovalo. Mojí velkou motivací je medaile z mistrovství světa nebo olympijských her a vím, že je v mých silách vítězný čas zaběhnout. Není to jen vysněná představa. Už se mi to podařilo. A když jej zaběhnu ve správný čas a na správném místě, může to znamenat velký životní úspěch. Každý další světový závod je pro mě motivace a příležitost. Také to, že sport je náplní mého života. Baví mě i cestování s ním spojené. Díky atletice jsem měl možnost se podívat do mnoha zemí světa. A za to jsem moc rád.

19. Jaký je Tvůj názor na doping?

Spousta lidí tvrdí, že vrcholový sport bez dopingu dělat nejde. Já můžu tvrdit, že to jde. Ověřil jsem si, že se můžu dostat vysoko i bez dopingu. Já jsem nikdy doping nebral, je to hrozné svinstvo. Radši nebudu olympijský vítěz, nebudu mít tolik medailí, úspěchů, peněz a slávy, ale budu mít zdravou rodinu.

3. 4 Diskuse

Na základě výše uvedených rozhovorů jsem dospěla k následujícím závěrům. Dotazovaní sportovci prožívají příjemné pocity poté, co ze sebe vydají maximum. Sport je náplní jejich životů. Pocity na stupních vítězů nenazývají transcedencí či nejvyšší boží dokonalostí, ale euforií, která z nich odplaví vyčerpanost z absolvovaného závodu a dodá jim novou energii v jejich „boji“. Bolest i prohru vnímají jako neoddělitelnou součást vrcholového sportu. Prohra navíc může sloužit jako „hnací motor“ jejich snažení.

Zde uvedené rozhovory ověřily platnost mnoha bodů rozpracovaných v teoretické části, v některých se ovšem lišily. Sportovci například odpovídali, že nepociťují nátlak ze strany svých trenérů či sponzorů a v tom, co dělají, se cítí svobodně. Také proto, že se věnují činnosti, která jim přináší radost a uspokojení. Olympijské hry pro ně určitě znamenají významnou událost, ale na základě jejich odpovědí se domnívám, že je nepokládají za posvátné. Představují pro ně závod, který má masovou sledovanost, který považují za příležitost ke svému zviditelnění.

4 ZÁVĚR

Práce se zabývá pohybem, rekreačním i vrcholovým sportem z mnoha aspektů. Sport postupně ztrácí svůj původní smysl, který překrýváme touhou po majetku, moci, slávě, štíhlé a vypracované postavě. Ale neuvědomujeme si, že nejvíce ztrácíme my sami. Ztrácíme možnost odpoutat se od minulosti i budoucnosti a najít sami sebe v autentických, vznešených, bytostných prožitcích. Vzdáváme se příležitosti překročit svou hranici, a tím poznat své skryté oblasti, podívat se na sebe z jiného úhlu. Sport nás ve svém původním smyslu vytrhuje z každodennosti, míří k transcendentnu, k tomu, co nás nekonečně přesahuje, a proto je třeba pečovat o posvátný charakter sportu, a to nejen na olympijských hrách prostřednictvím olympijského ohně, ale i v běžném sportování.

Práce také upozorňuje na nebezpečnou skutečnost, že olympijské hry se staly děním politickým a ekonomickým. Ale v tom přece není posvátný smysl olympijských her. Je to prostředí, kde se můžeme setkat s Celkem, prožít katarzi a přiblížit se posvátnosti bohů.

V této práci jsem se snažila ukázat důležitost sportu v životě každého člověka. Svými vlastnostmi tvoří sport a pohyb pomocnou složku v sociální, terapeutické i psychologické oblasti. Naopak sociální, terapeutická a psychologická práce hraje nebo by měla hrát důležitou a nezastupitelnou roli ve vrcholovém sportu. Této oblasti je u nás podle mého názoru věnována nedostatečná pozornost. Sportovec není předmět, není stroj, má duši a o tu je také potřeba pečovat.

5 SOUPIS BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

ČTK. *Lidovky.cz* /online/. C 2001, poslední revize 14. 8. 2006 /cit. 2006-07-11/. Dostupné z http://lidovky.zpravy.cz/obet-ne-znamy-provokater-0xs-/ln_fotbal.asp?c=A060710_172719_ln_sport_fho

Encyklopedie tělesné kultury a-o. Praha: Olympia, 1988, s. 127, 236, 406.

Encyklopedie tělesné kultury p-ž. Praha: Olympia, 1988, s. 73, 148, 233, 234, 235, 307, 311. ISBN 80-7096-046-9.

FELDMAN, R. *Understanding psychology.* 5th ed. McGraw-Hill Companies, 1999. 774 s. ISBN 0-07-289146-7.

HNÍZDIL, J. *Doping aneb zákulisí vrcholového sportu.* Praha: Grada Publishing, 2000. 152 s. ISBN 80-7169-776-1.

CHRISTENSEN, K. *Philosophy and Choice.* Mountaintain View: Mayfield Publishing Company, 1999. 621 s. ISBN 1-55934-964-6.

HARTL, P. – HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník.* Praha: Portál, 2000, 2004, s. 120, 144, 249, 558. ISBN 80-7178-303-X.

HOGENOVÁ, A. *ARETÉ základ olympijské filozofie.* Praha: Karolinum – nakladatelství Univerzity Karlovy, 2001. 164 s. ISBN 80-246-0046-3.

HOGENOVÁ, A. *Etika a sport.* Praha: Karolinum – nakladatelství Univerzity Karlovy, 1997. 120 s. ISBN 80-7184-499-3.

HOGENOVÁ, A. *Hermeneutika sportu.* Praha: Karolinum – nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998. 95 s. ISBN 80-7184-744-5.

HOGENOVÁ, A. *Péče o duší*. PVSPS. Praha, říjen 2004.

KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov.* 5. přep. a dop. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1994, s. 133, 162, 256, 343, 524, 615, 714, 719, 725, 742. ISBN 80-04-26059-4.

Kronika olympijských her 1896 – 1996. Přel. Jesika Poberová a Jiří Kolečko. Praha: Fortuna Print, 1996. 312 s. ISBN 80-85873-53-2.

LORENZ, K. *Osm smrtelných hříchů.* Přel. Petr Příhoda. Praha: Academia, 2000. 94 s. ISBN 80-200-0842-X.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce.* Praha: Portál, 2003, s. 213. ISBN 80-7178-549-0.

NEKOLA, J. *Doping a sport.* Praha: Olympia, 2000. 129 s. ISBN 80-7033-137-2.

NENEDÁL, A. *Lidovky.cz* /online/. C 2001, poslední revize 14. 8. 2006 /cit. 2006-07-10/. Dostupné z http://lidovky.zpravy.cz/dobrodruzstvi-ukoncil-zkrat-dj2-/ln_fotbal.asp?c=A060710_091027_ln_fotbal_bat

NIETZSCHE, F. *Tak pravil Zarathustra.* Přel. Otokar Fischer. Olomouc: Votobia. 1995, 367 s. ISBN 80-85885-79-4.

OLŠOVSKÝ, J. *Slovník filosofických pojmů současnosti.* 2. rozš. vyd. Praha: Academia, 2005, s. 52, 60, 172. ISBN 80-200-1266-4.

Olympic.cz oficiální internetové stránky českého olympijského výboru /online/. C 2001, poslední revize 14. 8. 2006
/cit. 2001-03-12/. Dostupné z http://www.olympic.cz/index.php?clanek=2
/cit. 2001-07-11/. Dostupné z http://www.olympic.cz/index.php?clanek=568&jazyk=cz
/cit. 2001-03-24/. Dostupné z http://www.olympic.cz/index.php?clanek=12&jazyk=cz
/cit. 2001-03-30/. Dostupné z http://www.olympic.cz/index.php?clanek=13&jazyk=cz

/cit. 2003-09-07/. Dostupné z http://www.olympic.cz/index.php?clanek=4351&jazyk=cz

PATOČKA, J. *Péče o duši II.* Praha: OIKOYMENH, 1999. 398 s. ISBN 80-86005-91-7.

PATOČKA, J. *Sókratés: Přednášky z antické filosofie.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 158 s. ISBN 80-04-24383-0.

POPKIN, R. *Filozofie pro každého.* Přel. Karel Berka, Jan Pištěk, Ivana Štěrková. Praha: Ivo Železný, 2005. 407 s. ISBN 80-237-3942-5.

Random House Webster's college dictionary. New York: Random House, Inc., 1991, s. 399, 459, 627, 705, 1270, 1294. ISBN 0-02-635934-0.

RŮŽIČKA, J. *Péče o duši v perspektivách psychoterapie.* Praha: Triton, 2003. 332 s. ISBN 80-7254-312-1.

Traditional Chinese fitness exercises. Bijing: New World Press, 1984. 135 s.

ŠTURZOVÁ, J. *Mýty a rituály*. PVSPS. Praha, leden 2006.

TAUŠ, K. – SKOTAL, O. *Ilustrovaný sportovní slovník příruční část věcná.* Brno: Průboj, 1944, s. 575, 576, 757.

6 PŘÍLOHY

Obr. č. 1 „olympijská vlajka“

Obr. č. 2 „olympijský oheň“

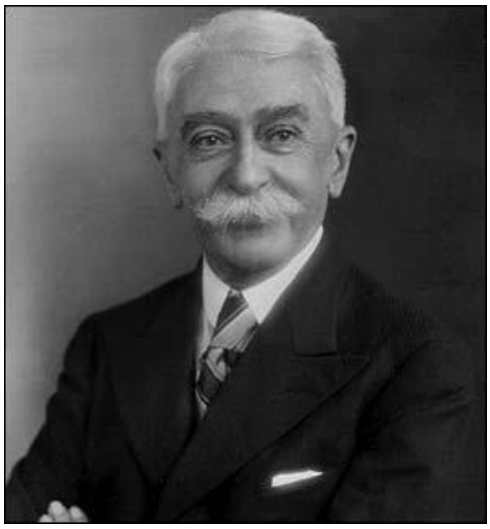

Obr. č. 3 „Pierre de Coubertin“

Obr. č. 4 „Kryštof Krýzl“

Obr. č. 5 „Kryštof Krýzl – zimní olympijské hry Turín 2006“

Obr. č. 6 „Jiří Mužík“

Obr. č. 7 „Jiří Mužík – letní olympijské hry Atény 2004“

RESUMÉ

Problematika vrcholového sportu v sociální práci

Nicole Stašová

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Anna Hogenová, CSc.

Studijní obor: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Rok: 2006

Klíčová slova: sport, vrcholový sportovec, sociální práce, psychologie, filosofie, etika, hermeneutika, kalokaghatia, doping.

Předkládaná práce se zabývá pohybem, sportem a vrcholovým sportem z různých úhlů pohledu. Seznamuje čtenáře s pozitivními i negativními dopady sportování.

Celá práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V první části autorka vysvětluje stěžejních pojmy práce, jimiž jsou sport, vrcholový sportovec, sociální práce, psychologie, filosofie, etika, hermeneutika, kalokaghatia a doping. Dále se zabývá historií olympijských her a sportu v období před antickém, antickém a objasňuje vznik novodobých olympijských her. Poté rozebírá olympijské hry v souvislosti s ARETÉ. V další kapitole upozorňuje na důležitost sportování v přírodě. Následně píše o různých pohledech na význam a smysl sportování, o souvislosti sportu s mýty a rituály a o pohybu ve východních filosofiích a starověkém Řecku. Věnuje se také tématům hrdina a problémy moderní společnosti a jejich spojitost se sportem. Další kapitolou je etika ve sportu a její souvislost s výkonem a dopingem. Poslední kapitola teoretické části pojednává o názoru autorky na sociální a psychologickou péči ve vrcholovém sportu v České Republice a srovnává ji se situací v Dánsku. Také se zmiňuje o americkém psychologovi jménem Thomas Tutko a jeho přínosech do oblasti psychologie sportu. Praktickou částí práce je rozhovor se dvěma vrcholovými sportovci, kteří reprezentovali Českou Republiku na olympijských hrách.

Autorka mimo jiné čerpala z vlastních zkušeností z dob jejího působení v lyžařském týmu Ski Klub Špindl. Zdrojem inspirace jí byli také její přátelé nadále se věnující vrcholovému sportu. Její práce ukazuje důležitost sportu v životě každého člověka a nutnost ochrany jeho posvátného charakteru.

Oponentský posudek písemné práce k bakalářské zkoušce

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Obor: Sociální práce se zaměřením na komunikaci aplikovanou psychoterapii

Autorka práce: Nicole Stašová

Téma: Problematika vrcholového sportu v sociální práci

Oponent: Mgr. Lukáš Králíček

Rozsah práce: 48s.

Počet kapitol: 2

Počet bibliografických citací: 28

- 3 elektronické (1 periodikum)
- 2 encyklopedie
- 6 slovníků
- 15 monografií (3 cizojazyčné)
- 1 citace výběrové přednášky na PVŠPS
- 1 kronika

Počet příloh: 1 fotografická příloha

Autorka dělí práci do dvou základních celků (kapitol). První kapitolu nazývá teoretickou částí, druhou kapitolu pak částí praktickou.

V teoretické části o rozsahu 30 stran autorka čtenáře nejprve seznamuje s klíčovými pojmy písemné práce: sport, vrcholový sportovec, sociální práce, psychologie, filosofie, etika, hermeneutika, kalokagathia a doping. Při výkladu pojmu sport postupuje etymologicky. Po té se věnuje poměrně zdařilému filosoficko-historickému výkladu fenoménu sportu a vrcholového sportu. Zasazuje jej do

kontextu lidského bytí ve světě. Hermeneuticky vykládá jeho smysl a poukazuje na dnešní omezené chápání této oblasti lidské aktivity , na její upadlé i ctnostné formy. Zde se autorka dostává k „patočkovskému" tématu péče o duši. Popisuje význam sportu ve výchově a v kultivaci člověka obecně. Vysvětluje antický odkaz sportu jako symbol životního pohybu a transcedence. Tematizuje i etickou a rituální stránku sportu. Autorka vyzdvihuje význam a důležitost rituálu pro lidské individuum i pro lidské společenství.

V krátkém historickém exkurzu se čtenář dočte o idejích a podobě pedantických a antických olympijských her, které autorka srovnává s novodobými olympijskými hrami.

V samotném závěru teoretické části se autorka na 2,5 stranách věnuje možnostem psychologie, poradenství a sociální práce jako odborné pomoci vrcholovým sportovcům ve složitých životních situacích souvisejících s jejich sportovní kariérou.

Praktická část je věnována interview se dvěma vrcholovými sportovci. Autorka si v této kapitole klade za cíl zmapovat prožitkovou stránku výkonu vrcholového sportu, teoreticky popsanou v první části práce. Obě interview pak komentuje v diskusi, kterou uzavírá praktickou část.

Autorka si zvolila velmi odvážné a novátorské téma využití sociální práce ve vrcholovém sportu. V písemné práci se však sociální práci a jejímu využití v této oblasti věnuje jen okrajově. V úvodu nepopisuje jakých cílů chce ve své práci dosáhnout a téma sociální práce tak vyznívá jen jako doporučení nebo apel se jím v praxi vrcholového sportu zabývat.

Práce obsahuje vlastní názory autorky, která má i velmi dobrý písemný projev bez stylistických a gramatických chyb. Rovněž formální úprava práce je velmi dobrá. Autorka při citování literárních pramenů dodržuje požadovaná pravidla (ČSN 690). Jediným nedostatkem hodným povšimnutí je neuvedení poznámky u citace PhDr. J. Šturzové, že se jedná o přednášky a nikoliv monografii. Seznam bibliografických citací by pro větší přehlednost mohl být rozdělen na publikované , nepublikované a elektronické literární prameny.

Interview by bylo lépe umístit do příloh, kam správně při svém rozsahu patří.

Tuto písemnou práci k bakalářské zkoušce doporučuji k obhajobě a nabízím dvě doplňující otázky.

1. Jaké konkrétní využití sociální práce autorka doporučuje pro oblast vrcholového sportu? Jaké konkrétní metody a v jakých sociálních situacích?
2. Na 23 stránce ve druhém odstavci autorka nepřesně užila slova existenciální. Jaký je rozdíl ve významech slov existencielní, existenciální a existencionalistický?

V Praze dne 19.9.2006

Mgr. Lukáš Králíček

Posudek na bakalářskou práci kolegyně N. Stašové: „Problematika vrcholového sportu v sociální práci“

„Problematika vrcholového sportu v sociální práci“ je název bakalářské práce kolegyně N. Stašové. Je chvályhodné, že si autorka předložené práce vybrala toto téma, jež stojí na okraji zájmu psychoterapeutů, protože poslední zkušenosti právě v této oblasti našeho společenského života ukazují, že se zde otevírá terén pro soustředěnou pozornost právě takto vyškolených sociálních pracovníků, a to nejen v souvislosti s drogovou politikou, ale především v souvislosti s pojetím výkonové formy života jednotlivce.

Existence je dnes pochopena jako prostor pro výkony, které jsou důkazem osobního bytí. To je to, co je zde nové. Tento fenomén se nejlépe ukazuje právě ve vrcholovém sportu, proto je zájem budoucího sociálního pracovníka pro tyto souvislosti velmi vítaný a je třeba jej podporovat.

Kolegyně Stašová si logicky rozvrhla celou práci do několika oddílů, začíná sdělením svých osobních motivů, seznamuje čtenáře se základními pojmy problematiky, pokračuje teoretickým vymezením platformy, na níž si pak klade otázky, jejichž relevance je zásadní v předložené práci, protože mapuje tuto oblast sociálního zájmu z hlediska psychoterapeutického. Je velmi potěšující, že svůj pohled na fenomén sportu vložila do filosofické analýzy smyslu olympijských her, protože zde skutečně sport má své kořeny. Není to ten, někdy až příliš zdůrazňovaný, novodobý zdroj sportu v anglickém džentlmentském prostředí soubojů. Akcentuje problematiku starověké arete, jež je překládána jako ctnost, ale fenomenologické rozbory tohoto fenoménu poukazují na souvislost s celkem bez marga. Tento ohled autorka velmi dobře pochopila, a to je dobře především proto, že epimeleia (péče o duši) je právě vždy směřováním k tomuto celku. V tomto ohledu je téma diplomantky v koincidenci se základním smyslem psychoterapeutické práce na této vysoké škole.

Aby dobře pochopila situaci sociálního zařazení a významu vrcholového sportovce dnes soustřeďuje se na propojení aspektu psychologického a filosofického s důrazem na hermeneutický přístup. Uvědomuje si, že sociální charakter vrcholového sportovce se otevírá teprve z celku, jenž byl ohlášen i pojetím základního smyslu starověkých olympijských her. Tento smysl je vyložen ve fenoménu arete. Takto zvolený postup dodává předložené práci filosofický charakter, což je nutno pochválit.

„Hrdina“ jakožto představitel současné doby je pak problematizován v souvislosti s různými pojetími smyslu a významu sportu. Zbývající kapitoly dokreslují autorčinu snahu uchopit fenomén vrcholového sportu v zasazení do současné situace, protože je přesvědčena, že sociální práce bude v budoucnosti směrována daleko intenzivněji a propracovaněji právě do tohoto dosud opomíjeného úseku sociální mapy určené pro psychoterapeuty. Tuto intenci dokumentuje i praktická část práce, jež by si ovšem zasloužila, aby byla více a propracovaněji interpretována v souvislosti s částí teoretickou.

Práce je po formální stránce velmi kvalitní. Schází jen hlubší interpretace, jež by vyústila do rozvrhu činnosti sociálního pracovníka v oblasti vrcholového sportu. S tím souvisí i má otázka do rozpravy: Jak souvisí péče o duši s tématem vrcholového sportovce v současné společnosti?

Návrh hodnocení: výborně až velmi dobře, dle kvality obhajoby

V Praze dne 11.9. 2006

doc. PhDr. Anna Hogenová, CSC.

A. Hogenová